ΚΤΙΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΚ ΔΟΛΩΝ

Εἰς τὸ χωρίον Κάτω Δολοὶ τοῦ τέως δήμου Ἀβίας τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου, καὶ εἰς τὴν εἴσοδον αὐτοῦ, εὑρίσκεται μικρὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, περικλειόμενος ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ παλαιοῦ πύργου τοῦ ἀγωνιστοῦ καὶ ἀξιωματικοῦ τῆς Φάλαγγος Γρηγορίου Κετσέα, τοῦ ἀνήκοντος σήμερον εἰς τὴν κυριότητα τοῦ ἐγγόνου του Γρηγορίου Καμαρινέα. Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς κυρίας θύρας τοῦ ναοῦ ἀναγινώσκεται ἡ ἑξῆς κτιτορικὴ ἐπιγραφή, ἡ ὁποία δημοσιεύεται ἐδῶ διορθουμένων μικρῶν τινων καὶ ἀσημάντων ἀνορθογραφιῶν:

Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων γῆς καὶ ἀνιστορήθη οὗτος ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ διὰ ἐξόδου καὶ κόπου τοῦ κτίτορος Χριστόδουλου Πλιβούρη εἰς βοήθειαν αὐτοῦ.
,αψπε´ (=1785) *Αὐγούστου 28. Διὰ χειρὸς Ἀναγνώστη Φιλιππάκη καὶ Ἀναγνώστη Καλλιεργάκη ἀπὸ Ἀνδρούβιστα καὶ Πραστίο καὶ Πούλου Δημαγγελέα Κουτούφαρι καὶ Ἀναγνώστη Πενταχωρέα.*

Ἡ Οἰκογένεια Πλιβούρη ὑφίσταται καὶ σήμερον εἰς τὸ γειτονικὸν χωρίον Βαρούσι. Οἱ ἐδῶ ἀναφερόμενοι ἁγιογράφοι εἶναι γνωστοὶ καὶ ἐξ ἄλλων παρομοίων ἐπιγραφῶν. Οἱ Ἀναγνώστης Φιλιππάκης καὶ Ἀναγνώστης Καλλιεργάκης ἐζωγράφησαν τὸ 1787 καὶ τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ κάστρον τῆς Ζαρνάτας[1]. Ἀνδρούβιστα καὶ Πραστίο εἶναι χωρία τοῦ τέως δήμου Καρδαμύλης. Κουτούφαρη (Κουτήφαρη) εἶναι χωρίον τοῦ τέως δήμου Λεύκτρου, γνωστὸν διὰ τὴν κατ᾽ ἐξοχὴν ἐν αὐτῷ παλαιότερα καλλιεργουμένην ἁγιογραφικὴν τέχνην. *Πενταχωρέας* εἶναι ἐκ τοῦ *Πενταχώρης*, παλαιοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος ἐν Λακωνίᾳ καὶ Μεσσηνίᾳ (πρβλ. τὸ ἐν Καλαμάτᾳ *πηγάδι τοῦ Πενταχώρη*). Εἶναι περίεργον ὅτι ἐκ τῶν ἀναφερομένων τεσσάρων ἁγιογράφων οἱ τρεῖς φέρουν τὸ ὄνομα Ἀναγνώστης. Τοῦτο δὲν εἶναι βαπτιστικόν, ἀλλὰ δηλοῖ τίτλον ἐκκλησιαστικόν. Φαίνεται ὅτι οἱ ἁγιογράφοι, ἀσκοῦντες ἔργον ἱερόν, ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ περιβληθοῦν τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ κατώτατον καὶ παρείχετο ἄνευ δυσκολίας ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων. Οἱ ἀναγνῶσται ἐβοήθουν τοὺς ἱερεῖς εἰς τὴν λειτουργίαν ψάλλοντες καὶ ἀναγινώσκοντες, ἔτρεφον δὲ παλαιότερα συνήθως κόμην, καίτοι μένοντες λαϊκοὶ κατὰ τὰ ἄλλα καὶ κατὰ τὴν περιβολήν.

Σ. Β. ΚΟΥΓΕΑΣ

[1] Ἴδε «*Ἑλληνικὰ*» τόμ. ς´ (1933) σελ. 288.

Η ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΥ ΜΟΥΖΑΛΩΝΟΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΝ ΠΟΙΗΜΑ *

Α´.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα Νικόλαος Δ´ εἶναι γνωστὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀνελθὼν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἐπὶ Μανουὴλ Κομνηνοῦ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1147 - 1151. Ἀνήκων εἰς γνωστὴν οἰκογένειαν τοῦ Βυζαντίου, ἡ ὁποία διεκρίθη μετὰ ἕνα κυρίως αἰῶνα ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Λασκάριδων, εἶχε χρηματίσει τριάκοντα ἑπτὰ ἔτη πρότερον Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, ἀναβιβασθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Α´ Κομνηνόν. Ἡ πατριαρχεία του δὲν ὑπῆρξε μακρά, διότι ἐξηναγκάσθη μετὰ τέσσαρα ἔτη καὶ ὀλίγους μῆνας νὰ παραιτηθῇ[1]. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Κύπρῳ ποιμαντορία του ὀλίγον διήρκεσε· διότι μὴ δυνάμενος ν᾽ ἀνεχθῇ τὴν κρατοῦσαν τότε ἐν Κύπρῳ κακοδιοίκησιν καὶ τοῦ ἐκεῖ κλήρου τὴν κατάπτωσιν, μὴ εὑρίσκων δὲ καὶ ἀπὸ τὸν διοικοῦντα τὴν νῆσον τὴν ἐνίσχυσιν, τὴν ὁποίαν ἐχρειάζετο, διὰ νὰ φέρῃ βελτίωσιν εἰς τὰ πράγματα, παρῃτήθη τοῦ ἀξιώματός του μετὰ χρόνον ὄχι μακρόν.

Τὰς ἀφορμὰς καὶ ὅλα τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν ἀξίωμα ἐκθέτει εἰς μακρὸν ποίημα ἐκ 1057 ἰαμβικῶν τριμέτρων, τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν ἐκδίδω.

Τὸ ποίημα διεσώθη εἰς τὸν ὑπ᾽ ἀριθμὸν 383 Βατικανὸν Παλατινὸν κώδικα τοῦ 13ου αἰῶνος. Κατὰ τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν τοῦ *H. Stevenson*[2], ὁ κῶδιξ οὗτος περιλαμβάνει ἐκτὸς τοῦ ἡμετέρου ποιήματος τὰ ἑξῆς: 1) Χριστιανικὰ ἀποφθέγματα 2) ἑπτὰ ἔργα τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ

* Εἰς τὸ ποίημα τοῦτο διὰ πρώτην φορὰν ἐπέσυρε τὴν προσοχήν ὁ σεβαστός καθηγητής μου κ. *Ἰ. Συκουτρῆς* (Ἐπετ. Βυζ. Σπουδ. 1932 σελ. 202 σημ. 3). Μὲ τὴν βοήθειαν καὶ τὰς ὁδηγίας του συνετάχθη εἰς τὸ ἰδιαίτερον φροντιστήριόν του ἡ παροῦσα μελέτη. Τοῦ ἐκφράζω καὶ ἐδῶ τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου.

[1] Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ γενικῶς περὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Μουζάλωνος πραγματεύεται διὰ μακρῶν ἡ *Ἡρὼ Κορμπέτη* εἰς προσεχῶς δημοσιευθησομένην μελέτην της περὶ ἀνεκδότου ἐγκωμίου εἰς τὸν Μουζάλωνα ὑπὸ ἀγνώστου ῥήτορος.

[2] Codices manuscripti Palatini Graeci. Roma 1885 σελ. 344. Ἔχω νὰ παρατηρήσω, ὅτι ὁ *Stevenson* ἐσφάλη κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τῶν στίχων· διότι ἀναφέρει 892, ἐνῷ πράγματι εἶναι 1057.

3) τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Θεοδωρήτου. Τὸ ἡμέτερον ποίημα ἔρχεται δεύτερον κατὰ σειρὰν καὶ περιέχεται εἰς τὰ φύλλα 39ʳ-58ᵛ, τῶν ὁποίων ἐπρομηθεύθην τὰς φωτογραφίας.

Τὸ χειρόγραφον εἶναι εὐανάγνωστον, εἰς ὡραίαν στρογγύλην γραφήν, ἄνευ βραχυγραφιῶν καὶ ἐπιτμήσεων, πλὴν τῶν συνηθεστάτων, ὡς π. χ. $\overline{χς}$ = Χριστός, $\overline{οὐνὸς}$ = οὐρανός, $\overline{θς}$ = Θεός, $\overline{πρ}$ = πατήρ, $\overline{ἴλ}$ = Ἰσραὴλ κλπ· τὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα εἶναι σχετικῶς σπάνια, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ λείπουν τελείως. Ὁ βιβλιογράφος συγχέει τὸ *η* μὲ τὸ *ει* στ. 74 *δηλὸς* ἀντὶ *δειλός*, στ. 98 *κήρειν* ἀντὶ *κείρειν*, ἐνίοτε δὲ τὰ συγχέει καὶ εἰς τὰς ῥηματικὰς καταλήξεις, ὅπως π. χ. στ. 352 *ζεῖν* ἀντὶ *ζῆν*, 917 *γνωρίση* ἀντὶ *γνωρίσει* κλπ.· τὸ *η* μὲ τὸ *ι*, π. χ. 477 *ὁπλήσας* ἀντὶ *ὁπλίσας*, 822 *φημοῦντα* ἀντὶ *φιμοῦντα*· τὸ *ο* μὲ τὸ *ω*, π. χ. 23 *δομάτων* ἀντὶ *δωμάτων*, 1008 *ἐξοργισμένον* ἀντὶ *ἐξωργισμένον*· τὸ *η* μὲ τὸ *υ*, π. χ. στ. 566 *πρέσβην* ἀντὶ *πρέσβυν*. Ἐπίσης συγχέει τὸ *αι* μὲ τὸ *ε*, π. χ. στ. 81 *ὕπεθρον* ἀντὶ *ὕπαιθρον*. Σφάλλεται ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν δύο συμφώνων, π. χ. 60 *παραλάττουσι* ἀντὶ *παραλλάττουσι*, 62 *παρεξηλαγμένον* ἀντὶ *παρεξηλλαγμένον*. Ὀλίγα εἶναι τὰ λάθη του εἰς τοὺς τόνους, π. χ. θέτει ὀξεῖαν ἀντὶ περισπωμένης στ. 643 *κατηφιὰν* ἀντὶ *κατηφιᾶν*, 778 *φθορὰ* ἀντὶ *φθορᾷ*, ἢ ἀντιστρόφως 753 *κῦνας* ἀντὶ *κύνας*.

Ὡς πρὸς τὰς ἄλλας γραφικὰς τοῦ συνηθείας ἔχω νὰ παρατηρήσω: 1) ὅτι δὲν θέτει τὸ ὑπογεγραμμένον ἰῶτα. 2) ὅτι τονίζει τὰ μόρια *γε*, *τε*. 3) ὅτι δὲν ἀφομοιώνει πάντοτε τὸ *ν* τῶν προθέσεων πρὸς τὸ ἑπόμενον χειλικόν, π. χ. στ. 391 *συνπαρηδρίαζε* ἀντὶ *συμπαρηδρίαζε*. 4) ὅτι χωρίζει λέξεις γραφομένας παρ' ἡμῖν εἰς μίαν, π. χ. 239 *οὐκ οὖν* ἀντὶ *οὐκοῦν*, 225 *γ' οὖν* ἀντὶ *γοῦν*, 313 *εἰς ἔτι* ἀντὶ *εἰσέτι*, 571 *μὴ δὲ* ἀντὶ *μηδὲ* κλπ.

Ὡς πρὸς τὴν στίξιν παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς τὸ τέλος ἑκάστου στίχου θέτει μέσην στιγμήν. Δύο δὲ μόνον φορὰς ἔχει, εἰς τοὺς στίχους 444 καὶ 521, διακριτικόν τι σημεῖον πρὸς δήλωσιν μείζονος ὑποδιαιρέσεως τοῦ κειμένου.

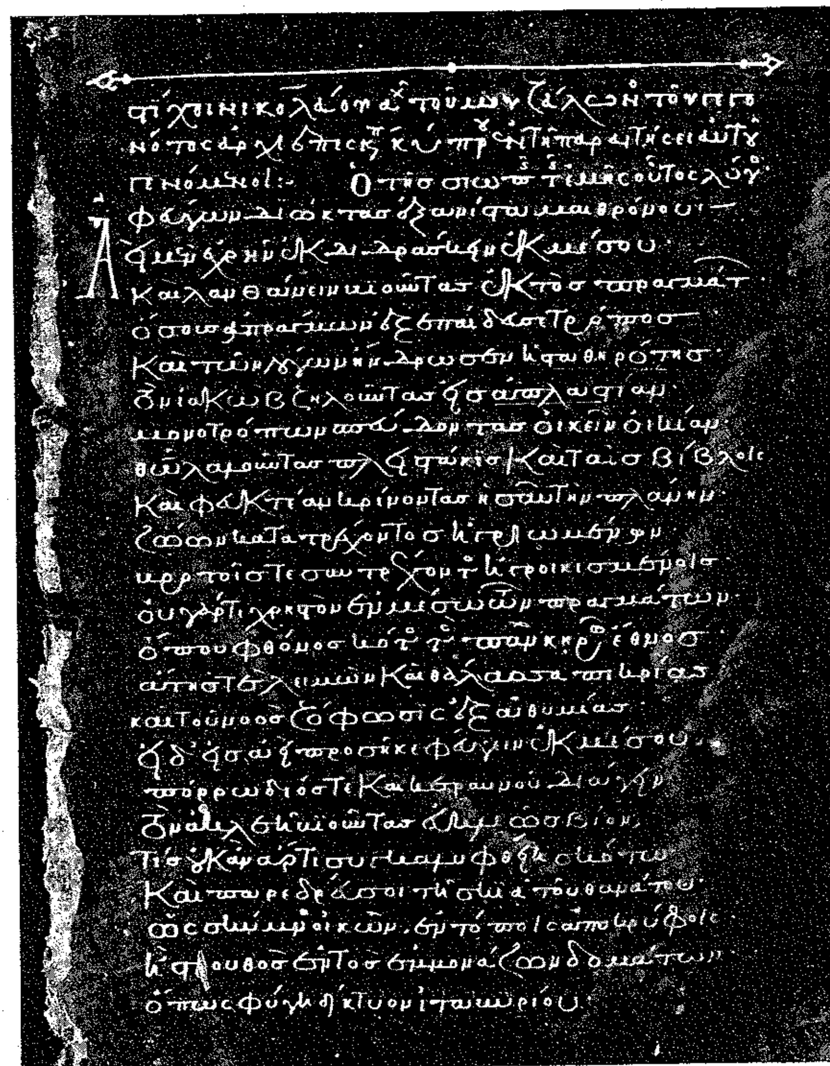
Β΄.

Στίχοι Νικολάου μοναχοῦ τοῦ Μουζάλωνος, τοῦ γεγονότος ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, ἐν τῇ παραιτήσει αὐτοῦ γενόμενοι.

Ὁ τῆς σιωπῆς τῆς ἐμῆς οὗτός λόγος·
φεύγων διώκτας ἐξανίσταμαι θρόνου.
Ἀεὶ μὲν ἐχρῆν ἐκδιδράσκειν ἐκ μέσου
καὶ λανθάνειν βιοῦντας ἐκτὸς πραγμάτων
ὅσους ἀπράγμων ἐξεπαίδευσε τρόπος

4 *λάθε βιώσας* Paroem. Gr. II, 183

Πανομοιότυπον τοῦ ἡμετέρου κώδικος.

καὶ τῶν λόγων ἤνδρωσεν ἡ σταθηρότης,
τὸν Ἰακὼβ ζηλοῦντας εἰς ἀπλαστίαν,
μονοτρόπων σπεύδοντας οἰκεῖν οἰκίαν,
θεῷ λαλοῦντας πλειστάκις καὶ ταῖς βίβλοις
καὶ φευκτέαν κρίνοντας Ἠσαῦ τὴν πλάνην,
ζώων κατατρέχοντος ἠγριωμένων
βροτοῖς τε συντρέχοντος ἠγροικισμένοις.
οὐ γάρ τι χρηστὸν ἐν μέσῳ τῶν πραγμάτων,
ὅπου φθόνος κότος τε, πᾶν κηρῶν ἔθνος,
ἄτης τε λειμὼν καὶ θάλασσα πικρίας
καὶ τοῦ νοὸς ζόφωσις ἐξ ἀθυμίας.
εἰ δ᾽ εἰς ἀεὶ προσῆκε φεύγειν ἐκ μέσου,
πόρρω Διός τε καὶ κεραυνοῦ διάγειν,
τὸν ἀκλεῆ βιοῦντας εὐκλεῶς βίον,
τίς οὐκ ἂν ἄρτι συγκαλυφθείη σκότῳ
καὶ παρεδρεύσοι τῇ σκιᾷ τοῦ θανάτου,
ὡς σκύμνος οἰκῶν ἐν τόποις ἀποκρύφοις
ἢ στρουθὸς ἐντὸς ἐμμονάζων δωμάτων,
ὅπως φύγῃ δίκτυον ἰταβυρίου
τοῖς ἐν μέσῳ τρέχουσιν ἐκτεταμένον;
τίς οὐ κάλυμμα τῷ προσώπῳ προσλάβοι,
οὐχ ὡς κατελθὼν ἐξ ὄρους θεοπτίας
καὶ μὴ φορητὸς ὀπτάνεσθαι τοῖς κάτω,
ἀλλ᾽ ὡς παρελθεῖν τοὺς παλαμναίους θέλων
λαθεῖν τε τοὺς χαίροντας ἁρπαγαῖς λύκους,
τοὺς κερβέρους ἄντικρυς ἀγρίους κύνας,
ἔφησε Παῦλος, τοὺς κακίστους ἐργάτας,
ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τοὺς κακῶν ὑπηρέτας,
τοὺς τῇ καμίνῳ τοῦ Ναβουχοδονόσορ
ὕλας συνεισφέροντας ἐξ ἁρπαγμάτων;
ὃς βασιλεύων ἐν Βαβυλῶνος τόπῳ
ἐν τῷ καθ᾽ ἡμᾶς συγκεχυμένῳ βίῳ
καὶ χρυσολατρεῖν τοὺς ὑπηκόους θέλει,
χρυσὸν μὲν εἰσφέροντας ὡς χοῦν ἀφθόνως,
Χριστὸν δὲ μὴ φέροντας εἰς νοῦν ἀφρόνως.
ὁ μέν τίς ἐστιν εὐμαθὴς εἰς κακίαν,

7 Gen. 25,27 **15** *ἄτης λόφος* Paroem. Gr. I,215 **18** Paroem. Gr. II, 620 **21** Job 12,22 et 28,3 **22** Ps. 16,12 **23** Ps. 83,4 **24** Osee 5,1 **26** Exod. 34,29-35 **32** Philipp. 3,2 **34** Daniel 3,1

ὀξὺς μαθητὴς τοῦ κακοῦ διδασκάλου
ὅμοιος αὐτόχρημα τῷ διδασκάλῳ
(νικᾶν γὰρ αὐτὸν καὶ θέλων οὐκ ἰσχύει),
ἅπερ διδαχθεὶς ἔσχεν ἐν τῇ καρδίᾳ,
πολλοὺς διδάξας πράξεων αὐτουργίᾳ:
δράκων δαφοινὸς ἐκπνέων ὀλεθρίως.
ὁ δ᾽ εὐσεβὴς φεῦ! τὸν Σατὰν σέβων μόνον,
εἰ μὴ κατ᾽ ἀντίφρασιν οὕτω τις λέγει,
ἅρπαξ ἀναιδὴς ἰταμώτατος λέων,
ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ποικίλος χαμαιλέων,
πᾶσαν μὲν ὡς εὔπρεπον ἀλλάσσων χρόαν,
μόνην δὲ λευκότητα μηδαμοῦ φέρων·
ἐπεὶ τὸ λευκὸν τῆς ἀληθείας τύπος,
ἧς αὐτὸς ἐχθρός, ὡς ὑποκρίσει φίλος,
ἐκκλησιῶν ὄλεθρος, ἃς τιμᾶν λέγει,
δοκῶν ἀπαρχὰς προσφέρειν καὶ θυσίας,
ἂν ἱεράρχας ἐκδύῃ καὶ κτιννύῃ.
οἱ δ᾽ ἐκμαγεῖα τῆς ἐκείνων κακίας,
εἰ καὶ παραλλάττουσιν ἧττον ἢ πλέον·
τὸν γὰρ πρὸς ἀκρίβειαν ἐμφερῆ τύπον
οὐκ ἔστιν εὑρεῖν μὴ παρεξηλλαγμένον.
μακάριος γοῦν ὃς λαθὼν διεκφύγῃ
δράκοντα καὶ λέοντα, δεινὰ θηρία,
καὶ τὰς ἐχίδνας, ὡς δὲ καὶ τοὺς σκορπίους,
τὰ μικρὰ καὶ βλάπτοντα λάθρα τοὺς πέλας,
ἃ καταπατεῖν ἀσθενεῖ καὶ συντρίβειν.
εἴ που δ᾽ ὑπερβαίη τις ἁλτικωτάτως
τὸν βασιλίσκον πρὸς δὲ καὶ τὴν ἀσπίδα,
καὶ στρουθίον γένοιτο φεύγων εἰς ὄρη
τὰς τῶν πονηρῶν ἐντάσεις τόξων βλέπων
καὶ τὰς φαρέτρας τῶν βελῶν πληρεστάτας,
φυγὰς μὲν οὗτος, ἀλλ᾽ ἔχει σωτηρίαν.
δειλὸς μαχητής, πλὴν νοῶν τὸ συμφέρον.
ἄδοξος, ἀλλ᾽ ἄτρωτος, ἐκτὸς ἀρκύων,
καὶ δόξαν αὐχῶν τὴν καλὴν ἀδοξίαν,
μέγιστον ὄλβον τὴν ἀνολβίαν κρίνων,

42 *κακοῦ διδασκάλου]* = diaboli **45** *διδάξας πολλοὺς αὐτουργίᾳ πράξεων ἃ διδαχθεὶς* (αὐτὸς) *ἔσχεν ἐν τῇ καρδίᾳ* **47** Hom. B 308 **64** Ps. 90,13 **69** Ps. 90,13 **70** Ps. 10,2

ἁβρὰν τρυφήν τε τὴν μικρὰν τροφὴν μόνην·
στενούμενος μέν, οὐ φθονούμενος δ' ὅμως·
ῥακενδυτῶν μέν, ἀλλ' ἐλευθέρως τρέχων·
ὕπαιθρον οἰκῶν, ἀλλ' ἀθυμίας δίχα·
πεζῇ βαδίζων, ἀλλ' ἄνευ προσκομμάτων·
τῇ γῇ προσέρπων, τὸν δὲ κρημνὸν οὐ τρέμων·
πλέων ἀκερδῶς, τὴν ζάλην δ' ὑπερπλέων,
κέρδος φέρων πρώτιστον ἀβλαβὲς σκάφος.
Ταῦτα σκοπῶν ἔγωγε καὶ πρὸ τοῦ θρόνου
ἔγνων τυραννοῦν καὶ τυρεῦον, ὡς θέλει,
τὸ τοῦ πονηροῦ κοσμοκράτορος κράτος,
μᾶλλον κρατυνθὲν καὶ πλατυνθὲν ἀρτίως,
μαθὼν πρὸ πείρας ἐκ λαθῶν ἀλλοτρίων,
οἵας ἐπαφίησι τὰς καταιγίδας,
ὅσας διανίστησι τὰς τρικυμίας
τοῖς ἐν πλάτει πλέουσι τοῦ πλάνου βίου
τῶν ψυχολέθρων πνευμάτων ἡ σφοδρότης·
ὡς τοὺς κριτὰς κρίνουσιν ἄνδρες αἱμάτων
βόσκειν τε τὰ πρόβατα ποιμένας θέλει,
σφάττειν μὲν οὖν μάλιστα καὶ κατεσθίειν·
τὸ γὰρ ξύλοις παίειν τε καὶ κείρειν τρίχας
σύνηθες αὐτοῖς ἐστι παιγνίου μέρος
ἅπαξ ἀπορρίψασι τὸν θεῖον φόβον.
καίτοι γε Παῦλος τοῖχον ἐγκεχρωσμένον
τὸν ἱεράρχην καλέσας Ἀνανίαν
ἄθεσμα προστάξαντα καὶ πεπραχότα,
ὡς λοιδορήσας τοῦ θεοῦ θύτην ἔγνω
«Συγγνωμονεῖτε, φησίν, ἠγνοηκότι·
ἄρχοντας ὑβρίζειν γὰρ οὐκ ἐᾷ νόμος».
τὴν οὖν καθ' αὑτὸν εἰσελαύνειν εἱλόμην
βίβλοις τε συζῆν καὶ πτεροῦν τὸν νοῦν λόγοις,
τῶν ἐν μέσῳ δὲ πραγμάτων καὶ βρασμάτων
τὰς γλυκυπίκρους ἡδονὰς διαπτύειν
(ἀψινθίῳ γὰρ συμμεμιγμένον μέλι
πῶς ἄν τις εὐαίσθητος οὐκ ἀποπτύσῃ;),

95 Ps. 54,24 **101** Act. 23,2 **107** *τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα* Paroem. Gr. I,314 **111** *ἀψινθίῳ κατέπασας ἀττικὸν μέλι.* Etym. Mag. 183,25

105 *συγγνωμόνει, τε* ? Sykutris **110** *γλυκοπίκρους* V : corr. Sykutris

θρηνεῖν ἀφεῖναι τοὺς ποθοῦντας τοὺς θρόνους
κλαίειν τε πικρῶς τοὺς φιλοῦντας τὸ κλέος·
φέρειν ῥαπισμοὺς Ραββὶ τοὺς καλουμένους,
ταῖς ψευδοχρίστων χερσὶ μαστιγουμένους,
οὐ μισοχρίστων οὐδ' ἀπίστων εἰς ἅπαν,
ὅπερ παρηγόρημα τυγχάνει μέγα·
τέρψις γάρ ἐστιν ἡ Θεοῦ θλίψις χάριν,
ὡς προξενοῦσα τοῖς κεκαρτερηκόσι
μέγιστον ἀξίωμα τὴν μαρτυρίαν·
ἧς μὴ προσούσης εὐσεβῶν μαστιγίαις
ἀτιμία τίς ἐστιν ἡ τιμωρία,
στένωσις ἡ κάκωσις, οἱ πόνοι στόνοι.
Οὕτω φρονήσας ὀφρύων κατεφρόνουν,
τὸ τῆς ταπεινότητος ὕψος προκρίνων,
τὸ δ' ἐξ ἰταμότητος αἶσχος ἐκκλίνων,
τοὺς ἀντιπυκτεύοντας ὑψόθεν βλέπων,
ἑστὼς δὲ μακρὰν τραυμάτων καὶ σκεμμάτων.
σκοπὸς γὰρ ἦν ἄνωθεν ὡς ἐν ἰκρίῳ
ὁρῶν θαλάσσης κοσμικῆς τοὺς ἰχθύας
ἑκόντας ἐμπίπτοντας ἐντὸς δικτύων,
τοὺς ἱεράρχας ἀντιπαλαμωμένους
τοῖς παγκάκοις πράκτορσι καλαμωμένους
καὶ φατριάρχας (ὦ Τριάς!) καλουμένους,
ἀποστάτας φεῦ! τοὺς Θεοῦ παραστάτας·
καὶ τοὺς ματαιότητος ἐν συνεδρίῳ
καὶ λυμεώνων ἐν θρόνῳ καθημένους
παρεστάναι θέλοντας αὐτοῖς ἐν τρόμῳ
τοὺς τὸν θρόνον ἄνωθεν ἠξιωμένους,
ἢ μᾶλλον αὐτοὺς ὄντας ἐνθέους θρόνους,
ὡς πνεύματος γέμοντας ἁγιωτάτου
καὶ τῶν ἀνάγνων ἁγιαστικωτάτους
φωτιστικωτάτους τε τῶν ἐν τῷ σκότει.
εἶχον μὲν οὕτω καὶ συνέζων τοῖς λόγοις,
ὄγκου δὲ παντὸς ἠλόγουν πανευλόγως
καὶ τοῖς θέλουσι τῶν θρόνων ἐξιστάμην,

115 Luc. 22,64 **134** Jes. 3,12

124 *στόνοι* (vel *φόνοι*) Sykutris : *πόνοι* V **137** *ματαιότητας* V : corr. Sykutris

ἑκόντι προσχαίνουσι τῷ δελητίῳ
κἀντεῦθεν ἐμπίπτουσιν ἀγκιστριδίῳ,
θησαυρὸν εὑρίσκουσιν ἀνθράκων χύσιν
ἢ σκορπίους μάρπτουσιν ἀντὶ πιπόων,
θρῆνυν προτιμῶν ἢ μετὰ θρήνου θρόνον,
ὡς ἂν καθισθεὶς προσλαλῶ τοῖς βιβλίοις
καὶ συντρέχουσι συντελῶ λογεμπόροις,
ἢ καὶ παρεστὼς ἐν μέσαις ἐκκλησίαις
σωτηριώδεις ἐξερεύγωμαι λόγους·
ἦν γὰρ τὸ λειτούργημα τοῦτό μοι τότε,
ἐκκλησιάζειν ἐν χρόνοις ὡρισμένοις
καὶ νουθετεῖν τὰ τέκνα τῆς ἐκκλησίας
τρέφειν γραφαῖς τε τῆς ἐμῆς τροφοῦ βρέφη
ἐκ τῶν ἐκείνης λαμβάνοντι θυμάτων,
οὐκ ἐξ ἐμοῦ· καὶ τοῦτο τῶν θεοσδότων.
Ἐπεὶ δὲ (πῶς γράψαιμι τὴν τραγῳδίαν;)
ὁ μὲν πρόεδρος τοῦ θρόνου τῶν Κυπρίων
θανὼν ἀπῆλθεν ἐκ σκότους πρὸς ἡμέραν,
ἀνὴρ ἀρίστων ἀρετῶν θεῖος θρόνος
ληνοῖς προσαχθεὶς οὐρανῶν βότρυς κύπρις
(τὸ γὰρ Σολομώντειον εὐκαίρως ἔχει,
ἐξ ἀμπελώνων Γαδδὶ τετρυγημένος
πέπειρος ἐν καύσονι πειρατηρίων),
ἔδει δὲ Παύλου τὴν φυτείαν, ὡς λόγος,
τυχεῖν Ἀπολλὼ τοῦ ποτίζειν εἰδότος,
ὁ κλῆρος εἰσέπιπτεν εἰς τὸν Ματθίαν
καὶ προσκαλοῦμαι τοῖς κρατοῦσιν αὐτίκα
κροτοῦσιν ὡς ἔχουσι τὸ ζητητέον.
ἐγὼ δ᾽ ἐπιγνοὺς ὡς διώκομαι τάλας
δεινοῖς ἀγρευταῖς ἁλιεῦσι τεχνίταις,
τὸ σηπύας σόφισμα τεχνῶμαι σφίσι:
μελενδυτῶ τάχιστα, προστρέχω πέτρᾳ
(ἣ δ᾽ ἦν ὁ Χριστός, οὗ μονασταῖς προσμένω·
τοῖς γὰρ λαγωοῖς, φησίν, προσφυγὴ πέτρα)
καὶ τοὺς πλοκάμους κείρομαι τοῦ κρανίου,

150 *ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς* Paroem. Gr. I, 32 **168** Cant. I, 14 **170** Gen. 40,10 **171** I Cor. 3,6 **172** Act. 18,24 **173** Act. 1,26 **181** Ps. 103,18

172 *ποτίζειν* Sykutris coll. Pauli loco : *φωτίζειν* V

ὡς πλεκτάναις ἥκιστα συμπλακῶ βίου,
ἅπαν περιττὸν ἐκφορήσας ἐμφρόνως,
γυμνῇ κεφαλῇ προσδραμὼν ἡσυχίᾳ.
οὐ δορκάδος γὰρ εἶχον ἅλμα καὶ δρόμον,
ὡς ἂν πρὸς ἀκρώρειαν ὑψηλὴν φθάσω·
περιστερᾶς πτέρυγας οὐδεὶς ἦν νέμων,
ὅπως πετασθεὶς καταπαύσω μακρόθεν,
ἥτις τὸ κοῦφον τῶν δικαίων μηνύει
σκιαγραφεῖ τε Πνεύματος θείου χάριν,
δι᾽ ἧς ὁ φεύγων μακρύνει τῶν φευκτέων.
οὐ προσδραμεῖν ἔσπευσα τῷ Σηγὼρ ὄρει,
οὐκ ἐγγιεῖν ὥρμησα τῷ Καρμηλίῳ,
οὐκ ἐγκρυβῆναι λάθρα τῷ Θαβωρίῳ·
τὸ γὰρ βάρος τῆς ἐμῆς ἁμαρτίας
πρὸς τὰς ἀνάντεις ἐμποδὼν ἦν μοι τρίβους.
ὅθεν κρυβεὶς ἔγγιστα μικρὸν εὑρέθην.
πλὴν οὐδ᾽ Ἰωνᾶς ὁ προφήτης ἀπέδρα·
καίτοι Θεοῦ στέλλοντος εἰς Νινευΐτας
θαρσαλέως ἔφευγε πρὸς τοὺς Θαρσίτας.
ὡς οὖν παρέστην συσχεθεὶς ὁ δραπέτης,
ὅσους μετῆλθε παρακλήσεως τρόπους,
ὅσους λόγους ἔλεξε προτρεπτηρίους
ὁ κλεινὸς Ἀλέξιος ὁ σκηπτροκράτωρ,
Ἀλέξιος τὸ θαῦμα τῶν βασιλέων!
ἀλλ᾽ ἀσπὶς ἦν ἔγωγε φράξας ὠτία,
μήπως ἐπῳδαῖς φαρμακεύσῃ ποικίλαις
ἀλεξιφαρμάκῳ με μὴ κεχρημένον,
τὸν κυκεῶνα τοῦ λόγου παρατρέχων,
ὡς ῥάβδον Ἑρμοῦ δεξιᾷ μὴ κατέχων,
μὴ μῶλυ θεῖον ἀντιφάρμακον φέρων,
μήτ᾽ οὖν πεποιθὼς δαφνίνῃ βακτηρίᾳ.
ὁ δ᾽ ἐξαναστὰς τοῦ βασιλείου θρόνου
πρὸς γῆν κάραν ἔκλινε τὴν στεφηφόρον.
δι᾽ ἧς ἐμὴ πέπτωκεν ἔνστασις τότε,
καὶ θάμβος εἶχε τοὺς παρόντας τῇ θέᾳ·
καὶ πάντες ἐξέστησαν οὐχὶ μετρίως

188 Ps. 54 (53), 7 **193** Gen. 19,30 **199** Jon. 1, 1-4 **210** Hom. κ 290 **211** ibidem 277 **212** ibidem 305 **213** *δαφνίνην φορῶ βακτηρίαν* Paroem. Gr. I, 61

μικροῦ Θεοῦ βλέποντες ἐξ ὕψους κλίσιν,
ἄνθρωπον εὐθύνουσαν εἰς ὕψος πάλιν,
βασιλέως κένωσιν ἐκ δόξης θρόνου
τὸν δραπέτην ἕλκοντος εἰς δόξαν θρόνου,
ἀδοξίᾳ φέροντος εἰς εὐδοξίαν
καὶ ποιμεναρχῶν ἀξιοῦντος ἀξίας.
τί γοῦν ἐχρῆν δρᾶσαί με; πῶς διαδράναι;
ὁρῶντα τὸν κρατοῦντα τῆς γῆς Αὐσόνων
κύπτοντα πρὸς γῆν ἐξορύξαι τειχίον
καὶ πύργον ἀκράδαντον ἐγκατασπάσαι
τὸν ἐπ' ἀκαμποῦς καρδίας ἡδρασμένον,
καὶ τοῦ Χαλάνης μᾶλλον ἠσφαλτωμένον,
παντὶ τρόπῳ σπεύδοντα δοῦναι τῷ Λόγῳ
τὴν Ἀγαμεμνόνειον ἡμᾶς θυσίαν;
ἆρ' οὐχὶ κἀμὲ συγκλιθῆναι μετρίως
γνώμης ὑπενδοῦναί τε τῆς ἀνενδότου;
καὶ μᾶλλον ἀκούσαντα πολλῶν ἐν μέσῳ,
ὡς ἢν ὑπεισέλθοιμι τὴν λειτουργίαν,
πᾶσαν προσαγάγοιμι χειραγωγίαν
ἐκκλησίαις λαῷ τε καὶ κληρουμένοις;
οὐκοῦν ἀνοίξας τὰς πύλας τῶν ὠτίων,
ἐμαυτὸν ἐκδέδωκα δυσμενεῖ φίλῳ,
μοχλῷ κραταιῷ τειχοσείστῃ χρωμένῳ
τῷ τῆς ταπεινότητος ἰσχυρῷ κράτει,
τείχη Σεμιράμεια θραύειν εἰδότι,
κρίνας καθ' αὑτόν, εἴ τι δεῖ πεπονθέναι
φέρον πρὸς ὠφέλειαν ἀνθρώπων, φέρειν,
Παύλου ποθοῦντος δυσσεβῶν δοῦναι δίκας
ἀλλοτριωθῆναί τε χριστολατρείας,
εἰ τὰ στίφη σῴζοιντο τῶν ὁμογνίων·
πρὸς δὲ σκοπήσας, μὴ Θεοῦ τοῦτο κρίσις,
καὶ τῆς ἀπειθείας με ποινὴ προφθάσῃ·
τὸ γὰρ καθῆκον εὐλαβεῖ καταστάσει
καὶ τὴν πρέπουσαν συστολὴν καὶ δειλίαν
τηρῶν ἐδείχθην τοῦ προσήκοντος πλέον.

219 *μικροῦ] = μικροῦ δεῖν* **230** Jes. 10,9 **232** *Ἀγαμεμνόνειος θυσία* Paroem. Gr. I, 13 **243** Paroem. Gr. II, 670

229 *ἐπ'* Sykutris : *ἐξ* V **245** *φέρον* Sykutris: *φέρων* V **253** *τηρῶ* V: corr. equidem

Οὕτω διῄτων τοῖν φόβοιν ἑκατέροιν,
τῷ τῆς ἀπειθείας τε καὶ τῷ τοῦ θράσους,
τὰ πρῶτα τούτῳ προστεθεὶς αὐθαιρέτως,
ἐς ὕστερον δὲ δοὺς ἐκείνῳ τὸ κράτος
ὑπέρτερον τούτου τε θεὶς ἐξαιρέτως.
τούτοις πτερωθεὶς τοῖς λόγοις ὡς ἱστίοις,
Πατρὸς καταρτίζοντος ἐν καλῳδίοις,
Υἱοῦ παρεδρεύοντος ἐν πηδαλίοις,
τοῦ Πνεύματος πνέοντος ὡς ἐξ οὐρίας,
εὐθὺ πλέειν ὥρμησα τῆς τῶν Κυπρίων.
εὐθυπλοήσας τοιγαροῦν κατ' ἐλπίδας
(καὶ πῶς δ' ἂν οὐχὶ σχὼν ἀρίστους ναυτίλους;)
ἐλλιμενίζω τῷ δεκαταίῳ φάει
καὶ νῆσον εἶδον, κόσμον οὐ κόσμου μέρος,
ἧς ἐντὸς ἡ σύμπασα κοσμικὴ χάρις,
ὃ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως κλέος,
νῆσον μάκαιραν, οὐχὶ νῆσον μακάρων·
πέδον μὲν ἠλύσιον, οἶκον δ' ἀθλίων,
ἐκτὸς θαλάσσης ἐκροαῖς κυκλουμένων,
ἐντὸς δ' ἀφύκτοις συμφοραῖς στενουμένων.
οἱ γὰρ λαχόντες τὰς ἐκεῖ κατοικίας,
ταλάντεροι μένουσι καὶ τοῦ Ταντάλου,
νίκας ἀεθλεύουσι τὰς τῶν Ἀρκάδων·
ἀμῶντες οὐκ ἔσθουσιν, ὢ κενοῦ κόπου!
τρυγῶντες οὐ πίνουσιν, ὢ πικροῦ πόνου!
ἔχοντες οὐκ ἔχουσιν, ὢ πλούτου ξένου
πράκτορσιν ἀλάστορσι συντηρουμένου!
τὰς χεῖρας εὐρύνουσιν ὡς Ἅδου στόμα,
χαλῶσιν ἀμφίβληστρα μέχρι πυθμένος,
ὡς μηδὲν αὐτοὺς μηδὲ μικρὸν ἐκφεύγῃ.
Ἐπεὶ δ' ὑπῆλθον τοῦ ζυγοῦ τὸ φορτίον,
ἄλλοις ὃν εὐάγωγον ἐξ εὐανδρίας,
ἐμοὶ δὲ δυσβάστακτον ἐξ ἀνανδρίας,
βάπτισμα Χριστοῦ καὶ ποτήριον πάθους,

269 hunc versum non plane intelligo **275** Paroem. Gr. I, 161 **276** *Ἀρκάδας μιμούμενος* Paroem. Gr. I, 47 **287** Marc. 10,38

262 *ἐξουρίας* V **270** *μάκαραν* V

σωτήριον μὲν ἀλλὰ πικρίας γέμον,
καθάρσιον μὲν ἀλλὰ καὶ καταφλέγον
(εἰ καὶ φορητὸν τοῖς Ζεβεδαίου τέκνοις,
ὅσους θρόνων θέλγουσιν αἱ προεδρίαι),
ἐμῆς ἐπιστὰς φυλακῆς τῷ χωρίῳ
πέτρᾳ τε προσβὰς ἀκρογώνου τειχίου
ἀπεσκόπευσα πῶς τὰ τῆς χώρας ἔχει,
οἱ ποιμένες πῶς τῶν Θεοῦ προβατίων,
ὁ λαὸς ὁ κλῆρός τε τὸ Χριστοῦ λάχος,
αἱ τῶν μοναχῶν ἀγέλαι τῶν ἐνθάδε,
ἅπαν τὸ συμπλήρωμα τῆς ἐκκλησίας·
τὸν γὰρ στρατηγήσοντα δεξιωτάτως
ἐπισκοπεῖν δεῖ καὶ καταρτίζειν ἅμα
καὶ στρατιώτας, πρὸς δὲ καὶ στρατηλάτας.
Καὶ πρῶτον εἶδον (ἥλιε, στύγναζέ μοι!
ἁμαρτίαν εἶδον γὰρ ὑπὸ σὸν φάος)
Ἀραβικοὺς ἕλκοντα λύκους ποιμένα
καὶ πρὸς φθορὰν νύττοντα τὴν τῶν ποιμνίων·
ἐκκλησίας πρόεδρον ἱλαστηρίου
πονηρίας ἔξαρχον ἐργαστηρίου,
τοὺς ἀγρίους κρίνοντα τρισμακαρίους,
τοὺς μετρίους γράφοντα φεῦ! τρισαθλίους·
τὸν ἱεράρχην καὶ τελωνάρχην μέγαν,
δοῦλον Μαμωνᾶ τοῦ Θεοῦ τὸν ἱκέτην,
λογοπραγοῦντα τοὺς πικροὺς φορολόγους,
(ὧν μηδ᾽ ἐπακούσαιμι φωνῆς εἰσέτι!)
καὶ τοὺς ὑπερφέροντας ἐξ ἀπληστίας
εἶναι γράφοντα χερσὶν ἠθῳωμένους
κεκαθαρισμένους τε καὶ τῇ καρδίᾳ·
τοὺς δ᾽ αὖ διαρπάζοντας οὐχ ὑπὲρ μέτρον
ξιφιδίῳ πλήττοντα τῷ γραφιδίῳ
κἀντεῦθεν αὐξάνοντα τὴν ἀδικίαν·
τὸν σύμμαχον θήγοντα δυσμενῶν ξίφη,
τὸν ποιμένα στέργοντα ποιμνίου λύμην,
καὶ τοὺς ὀδόντας ὀξύνοντα τῶν λύκων.
τούτῳ παρῄνουν ὡς πατὴρ τῷ τεκνίῳ:
—«Ἀρχιερεὺς σύ, γνῶθι τὴν σὴν ἀξίαν·
τῶν ἱερῶν φρόντιζε πραγμάτων μόνων.

290 Marc. 10,37 **311** Matth. 6, 24-25

ἐπίσκοπος σύ, μὴ λύκους ἐπισκόπει·
ἐπισκοπῶν δὲ τὴν καλὴν ἐκκλησίαν
τοὺς λυμεῶνας καὶ φθορεῖς κατασκόπει.
ποιμὴν ἐκλήθης θρεμμάτων Θεοῦ φύλαξ,
θηρῶν διώκτης, οὐκ ἀλείπτης θηρίων·
λυκοκτόνος φαίνοιο, μὴ λυκοτρόφος.
χωρὶς Μυσῶν γίνωσκε καὶ Φρυγῶν ὅρη·
ἄλλη δίαιτά, φησιν, οἷς ἄλλος βίος.
οἱ κοσμικοὶ πράττουσι κοσμικὰ πράγη,
ὁ πνευματικὸς πνευματικὰ συγκρίνει.
γραφὴ κριτὴν καλεῖ σε τῆς ἀδικίας,
οὐχ ὡς ἐπικρίνοντα ταῖς ἀδικίαις,
ἀλλ᾽ ὡς κατακρίνοντα τὴν ἀδικίαν·
καὶ πῶς δικαιοῖς τοὺς ἀδικοῦντας πλέον,
τοὺς μετριωτέρους δὲ καὶ κατακρίνεις;
τοίχων ἀλείπτας ἐξαλείφεσθαι λόγος.
πτοοῦ, πτοοῦ μοι τὴν ἀπειλὴν ὡς φλόγα.
ἅλις δρυὸς γεύοιο τῆς εὐκαρπίας·
κόσμον λιπὼν γένοιο τῆς ἐκκλησίας».
Τούτοις ἐπῆγον ὀρθότητα κανόνων,
ἀποξεόντων ἐξοχὰς λοξοῦ ξύλου,
καὶ πᾶν ἀδιόρθωτον ὠθούντων ἄπο,
τῇ λυδίᾳ κίβδηλα χρυσία κρίνων
καὶ σπάρτον ἄγων, ὡς λόγος, πρὸς τὸν λίθον.
ἀλλ᾽ ἦν περιττὸς σκαμβὸν εὐθύνων ξύλον
δεικνύς τε πλήρη τὴν χύτραν ποικιλμάτων
καὶ βάτραχον ζῆν ἐκτὸς ἕλκων τελμάτων.
δέον γὰρ ἐλθεῖν εἰς συναίσθησιν μόλις
τὸν νήπιον νῷ καὶ γέροντα τῷ χρόνῳ
(αἰσθήσεως γῆρας γὰρ εἶπέ τις χρόνον),
ὁ δὲ προσελθὼν τῷ κρατοῦντι τῷ τότε,
τῷ τοῦ σκότους ἄρχοντι καὶ τῶν ἐν σκότει
(Βεελζεβοὺλ εἴποι τις ἀρχῷ δαιμόνων),
τοῦτον καθ᾽ ἡμῶν συγκινεῖ μετὰ θράσους,

332 *χωρὶς τὰ Φρυγῶν καὶ Μυσῶν ὁρίσματα* Paroem. Gr. II, 730 **333** *ἄλλη δίαιτα ἄλλος βίος* Paroem. Gr. I, 7 **341** Ezec. 13,14 **343** *ἅλις δρυός* Paroem. Gr. I, 42 **348** *Λυδία ἐλέγξει τὸ κίβδηλον* Paroem. Gr. I, 357 **349** *λίθος ποτὶ σπάρταν* Paroem. Gr. II, 775 **350** *ξύλον ἀγκύλον οὐδέποτ᾽ ὀρθόν* Paroem. Gr. I, 284 **351** *χύτρας ποικίλλειν* Paroem. Gr. I, 187 **355** *τις]* quisnam?

πυρίπνοον χίμαιραν ἀμαιμακέτιν,
τὴν αἱματωπὸν καὶ δρακοντώδη κάραν,
τὴν ἀγριωπὸν ἀκρατῶς γαυρουμένην,
πνέοντα θυμοῦ καὶ χέοντα τὰς ὕβρεις,
ἀφροὺς ἀποπτύοντα τῆς ἔνδον ζάλης
τοὺς μὴ παραθραύοντας ἑδραίαν πέτραν,
Ἀσσυρίων ἄνακτα, νοῦν ἀλαζόνα,
ἢ μὴν ἀπειλήσαντα (τῆς κακουργίας!)
ἀρεῖν, καθάπερ ᾠὰ παρερριμμένα,
κληρουχίαν ἅπασαν ἱεραρχίας
ὡς νοσσιὰς θεῖναί τε τὰς ἐκκλησίας.
ὃ δῆτα καὶ δέδρακεν. ὑπνοῖς, ὦ Δίκη,
καὶ τὴν πονηρὰν ῥάβδον ἀφίης ἔτι
ἐμφιλοχωρεῖν τῷ λάχει τῶν ἁγίων;
οὐ τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος συντρίβεις;
οὐ βρῶμα τοῦτον Αἰθίοψιν ἐκδίδως;
οὐκ ἐξανιστᾷς Δανιὴλ καὶ νῦν νέον
ξίφους ἄνευ ῥήξοντα τοῦτον καὶ ξύλου;
Τοῦτ' οὖν πιὼν πέπωκα πρῶτον ταχέως,
ποτηρίου γέμοντος ὀργῆς τρυγίαν.
τὸ δεύτερον δὲ καὶ πάλιν ποιμὴν λύκος,
μᾶλλον δὲ ποιμὴν καὶ περικνίζων λύκον·
ἡ γὰρ καταφρόνησις ἐνθέων νόμων
ἐξῆλθεν, ὡς ἔφη τις, ἐκ πρεσβυτέρων.
τῶν οὖν ἐκεῖ τις ἱεραρχῶν Κυρίου,
κοσμεῖν ἀφεὶς δείλαιος ἴδιον λάχος
καὶ προσκαθῆσθαι τῷ θρόνῳ τῆς ἀξίας,
παραστάτης ἦν ἐν θρόνοις ἐξουσίας
τὼ χεῖρε δεσμῶν δεσπότης ὡς οἰκέτης,
καὶ προσπεπαττάλευτο τῷ πραιτωρίῳ
καὶ συνδιημέρευε τῷ στρατηγίῳ
καὶ συμπαρηδρίαζε τῷ κριτηρίῳ,
τὸ παρασιτεῖν ἐκμαθὼν ὁ γεννάδας.
καὶ παριδὼν μέθεξιν ἠοῦς ὀργίων,
ὑφ' ὧν τελοῦνται τέκνα φωτὸς ἐνθέου,
κοινωνὸς ἦν μάλιστα νυκτὸς ὀργίων,
ἀφ' ὧν τινες τίκτουσιν ἔργα τοῦ σκότους.

368-370 Jes. 10,14 **374** Ps. 73, 13-14 **380** *λύκος ποιμὴν* Paroem. Gr. II, 513 **383** *τις]* nescio **393** *ἠοῦς ὄργια* est quod alias *ὄρθρος* dicitur

συνευδοκῶν τε ταῖς ἀθεσμοπραγίαις,
πρὸς ἡδονὴν πλείω τε τῶν φιληδόνων,
ἐπὶ τραπεζῶν κεκραγὼς ἀσχημόνως
τὰς ἀκοὰς ἔθελγε τῶν δαιτυμόνων
ᾠδαῖς περισσαῖς λιγυραῖς κεχρημένος,
πολλοὺς συνῳδοὺς βακχικοὺς κεκτημένος·
οἷς συμμελῳδῶν καὶ διδάσκων συμπνέειν,
τείνων χαλῶν τε τοῦ μέλους τὰς ἡνίας,
ὡς μὴ παραδράμοιεν ἐκ συμφωνίας,
τοὺς δακτύλους κλῶν πρὸς ῥοπὰς τῶν ᾀσμάτων,
ὑποκροτῶν τε τοῖν ποδοῖν ὡς κυμβάλοιν,
ἄσεμνός τις ἦν ἐκμανὴς Βάκχος νέος,
† ὕις βοῶν ἄτις τε τὰ Διονύσου †
κραυγὰς ἀσήμους καὶ βοὰς ἀγραμμάτους,
εὔσχημον οὐδὲν οὐδὲ σεμνὸν ἐκφέρων
οὐ χερσίν, οὐ κόμαισιν, οὐ ποδῶν βάσει,
χοροῦ Σατύρων εὐφυὴς χοροστάτης,
παίζων τὰ παικτὰ ταῦτα κἂν ἐκκλησίαις.
τούτῳ μέλει μὲν ὄντι τῆς ἐκκλησίας,
τετραυματισμένῳ δὲ παραπληξίᾳ,
προσῆγον ἃ προσῆκεν εἴδη φαρμάκων,
μάλαγμα, κατάδεσμον, ἄλλα τοιάδε·
λόγους προσηνεῖς, ἁπαλὰς παραινέσεις.
τῶν τραυμάτων δὲ τοῦ κακῶς πεπονθότος
ὀδωδότων οἴκτιστα καὶ σεσηπότων,
καῦσιν προσῆξα καὶ τομὴν τὴν μετρίαν
(τὴν ἐκτομὴν γὰρ εἰσέτι παρεκράτουν
μόνοις προσαρμόζουσαν ἀπεγνωσμένοις):
πρὸς καιρὸν ἐξήνεγκα τῆς ἐκκλησίας,
ἀφ' ἧς ἀφηνίασεν ἐν παρρησίᾳ,
καταφρονοῦντα τῶν Θεοῦ μυστηρίων,
ἀσχημονοῦντα κἂν δόμοις εὐκτηρίοις
καὶ συμπαρεδρεύοντα κωμαστηρίοις.
τοῦτον δ' ὁ παμβέβηλος ἄρχων δαιμόνων
λαβὼν ἐπεισήγαγεν εἰς ἐκκλησίαν,
δεσμὸν λύων ἄλυτον αὐτοῖς ἀγγέλοις,
ἐμοῦ παρόντος, παρορῶντος τοῦ Λόγου
τοῦ παντεπόπτου, κἂν δοκῇ καὶ καμμύειν.

412 *καὶ χερσὶ καὶ κόμαισι καὶ ποδῶν βάσει* Paroem. Gr. I, 4: 3

Σῶτερ, διανάστηθι, παῦσον τὴν ζάλην,
μὴ συγκαλύψῃ τὸ σκάφος τρικυμία·
ἕως πότε πνεύσουσι δεινοὶ καικίαι
πρὸς σφᾶς τὸ πᾶν ἕλκοντες ὡσπερεὶ νέφη;
ὦ φιλτέρα κάκωσις ἀγαθωσύνης,
οὐκ ἐκτιλεῖς ἄνθρωπον ἐξωγκωμένον;
οὐκ ἐξαρεῖς ῥίζωμα πικρὸν ἐκ μέσου;
οὐ καθελεῖς ὕψωμα πύργου Χαλάνης;
ἕως τίνος καύχημα κακοῖς καὶ κράτος;
Ἄλλος πάλιν ἥμαρτε τῶν ἐπισκόπων,
καὶ καθυπαχθεὶς ἀκριβεστάτῃ κρίσει
τὴν πικρίαν πέπωκε τὴν τῶν κανόνων,
τῆς ἀξίας ἔκπτωσιν οὐ παρ' ἀξίαν·
ὡς κλῆρον ἦρε τὴν παλαιὰν κατάραν
εἰσδῦσαν ὡς ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις
χεθεῖσαν ὡς ὕδωρ τε μέχρις ἐγκάτων·
διάβολον κατεῖδε δεξιοστάτην.
κριθεὶς ἀπῆλθε κατάδικος ἐνδίκως·
ἐπισκοπὴν εἴληφε τὴν αὐτοῦ ξένος,
χήρα κατέστη σύμβιος τούτου νέα,
ἀπωρφανίσθη τέκνα πατρὸς ἀθλίου.
καὶ ποῖα ταῦτα; τίς γυνή; τί τὰ βρέφη;
ἐκκλησία, σύζυγος· ὁ κλῆρος, τέκνα·
ἡ διαθήκης συζυγεὶς ζυγῷ νέας
ἔτικτε παῖδας ἄνδρας ἱερωμένους.
πλὴν ἀλλ' ὑπῆρξεν ἀντιλήπτωρ ἐνθάδε.
μικρὸν σφαλείσης τῆς προφητείας τάχα·
ποῦ γὰρ ἂν εἰς νοῦν ἦλθε τοῦ προηγόρου,
ὡς ἐξελεῖ τις ὃν καθεῖλεν ἡ δίκη,
πράκτωρ τελώνης ἀντιπράξει κανόσιν;
ἀλλ' ἔστιν εἰπεῖν ὡς πάλιν οὐκ ἐσφάλη·
ὁ γὰρ προτείνας χεῖρα τῷ πεπτωκότι
μᾶλλον κατεκρήμνισεν αὐτὸν εἰς βόθρον·
οὐ προστάτης ὤφθη τις, ἀλλ' ἀντιστάτης·
οὐκ ἀντιλήπτωρ, ἀλλὰ καὶ καθαιρέτης.
ὃν γὰρ συνίστα, τοῦτον ἀφίστα πλέον
παρὰ κριταῖς κρατοῦσι τοῖς θείοις νόμοις.
οὐδ' οἶκτον εἰς νοῦν εἶχε τοῦ κατακρίτου,

442 Jes. 10,9 **449** Ps. 108,18

ἀλλ' ἀντέπραττεν ἀρχιποιμένος κρίσει.
τίς οὗτος; ὁ πρώταρχος ἐν κακεργάταις,
πρώϊμος Ἀντίχριστος ἐκ Δὰν τοῦ γένους,
καθηγεμὼν ἄντικρυς ἀποστασίας.
ἐκεῖνον οὗτος ὁπλίσας ἐξουσίᾳ
τῶν πνευματικῶν ἧς ἔχει πονηρίας
ἐξουσιαστὴν αὖθις (ὢ τολμηρίας!)
τῶν πραγμάτων τίθησι τῆς ἐκκλησίας,
καθαιρεθὲν πταίσαντος ὑψώσας κέρας
καὶ καθελὼν ὕψωμα κανόνων κέρως.
Ἰλιγγίασας, ἀκροατά, πρὸς τάδε;
ἀλλ' ἂν διεξέλθοιμι καὶ προσωτέρω,
τάχ' ἂν βαρυνθῇ καὶ ποδῶν ἡ σὴ βάσις,
κἂν Χριστὸς οὐ δῷ χεῖρά σοι ποδηγέτιν,
εἰς πόντον εὐθὺς ἐμπέσεις ἀπιστίας.
ἐγὼ δὲ καὶ σοῦ τὸ πλέον πεφεισμένος
καὶ τοῦ κόρου φεύγων δὲ τὴν ἀηδίαν,
ἐπιδρομάδην μικρά σοι φράσω γράφων.
ἴσως τι κερδίσειας ἐκ τούτων μέγα·
τὰς σάρκας ἕψων τῆς ἐχίδνης ὡς δέον
ἰὸν ἐχίδνης ἀντιφάρμακον λάβῃς,
αὐτός τε φεύξῃ συμβαλεῖν τῷ θηρίῳ,
καὶ τοῖς φίλοις σύμβουλος ἐκ φυγῆς ἔσῃ
καὶ τὸν βλαβέντα καὶ φυγόντα τὴν βλάβην
πληγέντα καὶ λαβόντα νοῦν ἁλιέα
οὐκ αἰτιάσῃ τῆς ματαιοβουλίας,
«Ῥεχθὲν δ', ἐρεῖς, ἔγνωκε νήπιος μόνος».
εἰ δ' ἄρα καὶ δύναιο τὰς φύσεις τρέπειν
ἢ φαῦλα γηράσαντα παράγειν ἔθη
καὶ τὴν πονηρὰν ἐκξύειν λεβηρίδα
ἢ κἂν κολάζειν τοὺς τρισαλιτηρίους,
τὸν ὀρθόπουν δράκοντα τῆς πονηρίας,
οὗ νεῦρον ὁ τράχηλος ἐκ σιδηρίου,
ἕρποντα καὶ λείχοντα δείξεις τὴν κόνιν,
πτέρνης σκοπευτὴν τὸν φονευτὴν τοῦ γένους,
καὶ τὸν τραχὺν τράχηλον ὡς κρίκον κλίνεις,
εἶτ' ἀντὶ Σαύλου Παῦλον ἐργάσῃ νέον,

482 Ps. 74,5 **487** Matth. 14,26-34 **499** Hom. P 32. Paroem. Gr. I, 372
505 Jes. 48,4 **508** Jes. 58,5 **509** Act. 9,4

Παῦλον μαθητῶν τὸν πρὶν ἄγριον σάλον,
εἶτ' οὖν Ἐλύμαν ἐκτυφλώσεις ὡς λύμην
καὶ Φαραὼ τύραννον εὐθὺς ποντίσεις
καὶ πάντα φαῦλον ἄνδρα προσρίψεις ἄφνω
φάραγξι πετρῶν ἢ φάρυγξι θηρίων.
ἀλλ', ὦ φίλος, τέτλαθι τὴν βδελυγμίαν,
ὡς ἂν διαγνῷς τὴν ἐμὴν καχεξίαν,
καὶ δυσφόρως φέροντι τὴν ἀρρωστίαν
συγγνωμονήσῃς τῆς ἀκαρτερησίας,
ἂν δ' ᾖς ἰατρός, χαρίσῃ σωτηρίαν,
εἰ δ' οὐ σθένεις, δώσῃς τι παραμυθίας.
Ἀνὴρ ἀφεὶς κόσμον τε καὶ καρεὶς κόμην
μονῇ μοναστῶν προσμένων ἐκαρτέρει·
ἔπειτα (βαβαὶ τῶν βελῶν τοῦ Βελίαρ,
οἷς τοὺς ἀφράκτους καταβάλλει ῥαδίως
πρὸς ἀντιπαράταξιν ἐξωρμηκότας!)
μήπω πρὸς ἀκρώρειαν ἐκδραμὼν ὄρους,
ὅπως Γομόρρας ἐκπύρωσιν ἐκφύγῃ,
ἀπηνθρακώθη τῇ ζέσει τοῦ σαρκίου·
καὶ κόσμον ἐκδὺς ἀμφίων τῶν κοσμίων
(οἷς καὶ μέλανσις, ἀλλὰ καὶ κάλλος πλέον,
ὡς ἡ μέλαινα καὶ καλὴ νύμφη λέγει,
ἃ προσφυῶς εἴποι τις ἐκ τῶν πραγμάτων
σκήνωμα Κηδὰρ Σαλομῶν δέρρεις ἅμα)
ἐνδύεται φεῦ! κοσμικὴν ἀκοσμίαν
συμμίγνυταί τε πορνικῷ κορασίῳ,
στρατεύεται Καίσαρι τῷ φορολόγῳ
ὁ στρατιώτης ἀγαθοῦ βασιλέως.
τοῦτον πρόβατον ὄντα πεπλανημένον
ἢ βοῦν παροιστρήσασαν, ὡς Ἐφραὶμ πάλαι,
εὑρὼν ὑφεῖλκον ἐμβαλεῖν μάνδρᾳ θέλων,
ἐξαρπάσας λάρυγγος ἀνθρωποκτόνου.
ἀλλ' εἰσπεσών τις αἰχμαλωτίζων ἄφνω
τῶν ἀλλοφύλων τῶν δίκης ἀλλοτρίων,

---

511 Act. 13, 6-18 **527** Gen. 19,24 **531** Cant. 1,5 **533** Ps. 119,5 **538** Jes. 53,6 **539** Osee 5,12

---

526 *μήπως* V: corr. Sykutris

οἷς ἁρπαγή τε καὶ φθορὰ σπουδαστέα,
ὡς εἶπεν ὁ πρώτιστος ἀρχιποιμένων
ζωὴν περισσείαν τε τῇ ποίμνῃ νέμων
(οἶμαι παριστῶν τῇ περισσοῦ προσθέσει,
εἰ μὴ περισσόν ἐστι προσθεῖναι τόδε,
πλήθους περιττότητα, προσθήκην γόων,
ἐπεισαγωγὴν θρεμμάτων ἄλλων νέων)—
ἐπεισπεσὼν οὖν τις φθορεὺς αἰφνιδίως
ἐκ τῶν ἀγόντων θρέμμα τοὐμὸν λαμβάνει
πολλῶν ἐκείνους ἀξιώσας μαστίγων.
εἶτα προσῆλθον ἀρχιληστῇ σατράπῃ,
τῷ τηνικαῦτα κυριάρχῃ Κυπρίων,
ζητῶν τὸ τέκνον, συμπαθεῖς κινῶν λόγους,
τῷ βατράχῳ μάταιος οἶνον ἐγχέων
καὶ ξηρὸν ὀστοῦν τῇ γαλῇ συνεισφέρων,
δέον τὰ κατάλληλα πᾶσι προσφέρειν,
τῷ βατράχῳ τὸ τέλμα, τῇ γαλῇ στέαρ,
καὶ χρυσίου τάλαντον χερσὶ πρακτόρων.
τέως προσῆλθον ἱκέτης Χρύσης γέρων
λόγους φέρων ἄποινα καὶ θεῖον στέφος
τὸν σταυρὸν ὃν φρίττουσι δαιμόνων στίφη,
προπομπὸν ὃν φέρουσι ποιμένες Κύπρου
—«Αἰδεῖσθε πρέσβυν πρεσβύτην θύτην, λέγων,
φοβεῖσθε τὸν παθόντα τοῦ κόσμου χάριν,
ὡς αὐτὸν ἐκσπάσειε κοσμοκρατόρων».
Ἀλλ' οὐ μαλάσσει ταῦτα λιθοκαρδίους·
Θεοῦ λόγοι βούκεντρα τοῖς κακοτρόποις.
οὐκοῦν ἀφῆκε μηδὲ προσχὼν τῷ λόγῳ,
κλείσας μὲν ὦτα, πλὴν ἀνοίξας τὸ στόμα,
πρὸς ἐμβρίθειαν ἐμβρίμημα δεικνύων
—«Ἔα, λέγων, ἄνθρωπον ἐστρατευμένον·
οὐ συντελεῖ σοι τοὺς τελεστὰς ἐκφέρειν.
οὐκ εἶ φίλος Καίσαρος ἐκφορῶν φόρους.
οὐκ εὐτυχήσεις τὴν ἀγραφίου δίκην·
τοὺς ἐν βίβλοις ἄνακτος ἐγγεγραμμένους
τοῦ Παντάνακτος ἐγγράφεις τῷ βιβλίῳ;»

---

557 *βατράχοις οἰνοχοεῖς* Paroem. Gr. I, 53 vel *βατράχῳ ὕδωρ, τῇ γαλῇ στέαρ* Paroem. Gr. I, 225 **560** *γαλῇ στέαρ* Paroem. Gr. I, 230 **562** Hom. A 11 **576** *τὰ τοῦ Καίσαρος* Luc. 20,25 **577** *δίκη ἀγραφίου* Paroem. Gr. I, 380

Τούτοις ἐπειπὼν «Αὐτὸς ὄψει καὶ μόνον»,
εὐθὺς δ' ἀπῆλθον οὐκ ἔχων τί καὶ δράσω.
χοίροις ἐπιρρίπτειν γὰρ οὐ χρὴ μαργάρους,
μύροις ἐπαντλεῖν οὐ προσήκει βορβόρους.
θεὸς δ' ἐμοὶ κύδιστος ὕψιστος μέγας
οὐκ ἦν Ἀπόλλων ἐκθερίζων, ἐκθλίβων,
οὐδ' ἐκ βιοῦ προύπεμπεν ἐκβιοῦν βέλος·
οὐ γὰρ θέλει θάνατον ἡμαρτηκότων,
ἐπιστροφὴν μένει δὲ καὶ ζωὴν νέμει.
ἀλλ' ἡ καταφρόνησις ἥ τε σκληρότης
θησαυρὸν † εὑρὼν ἐντίθησι πικρίας.
Τί φῄς; ἀνάσχῃ καὶ πάλιν δυσοσμίας
ἢ καταπίπτεις μὴ φέρων τὴν ναυτίαν;
ἐμὴν χάριν τέτλαθι τὴν ἀηδίαν·
ἐμῶν ἐγὼ γὰρ ἐξεμῶ χυμῶν χύσιν,
κουφισμὸν ὡς λάβοιμι καρδίας βάρους.
κατεκρίθη τις ἐκ νόμων καὶ κανόνων
μονῆς προεστὼς ὡς ἀφεστὼς τῶν νόμων
καὶ πραγμάτων ἔκπτωτος ὤφθη καὶ θρόνου,
ἄλλος δ' ἐπεσφράγιστο τῇ προστασίᾳ·
ὡς οὐκ ἔχων γὰρ τὴν ἐπεξεργασίαν,
Θεοῦ καπηλεύσας δὲ φιλοτιμίαν,
ἀφῃρέθη τάχιστα τὴν ἐξουσίαν.
πλὴν ἐκδιωχθεὶς ἰδίας κατοικίας
ὁ τοῦ βεβήλου πνεύματος πεπλησμένος
προσλαμβάνει πλείω τε καὶ χείρω πάλιν
καὶ θρασέως πρόσεισι τῇ συναυλίᾳ
τὰ χείρονα δρῶν τῶν προσυμβεβηκότων.
παρασταλεὶς γὰρ οὐδαμῶς ὑπεστάλη,
ἀλλὰ προσῆλθε τῷ τελωνείῳ τρέχων
κἀκεῖθεν ἐζήτησε τὴν ἐκδικίαν
χεῖρας προτείνων χρυσίων πληρεστάτας
τῷ τῶν τελωνῶν ἀρχισατράπῃ λάθρα·
ὧν ὡς ἐπωφθάλμησε τὴν λαμπηδόνα,

580 Matth. 27,5 et 21 **582** Matth. 7,6 **585** Hom. A 43-51

580 *ἐπεῖπον?* Sykutris || *αὐτὸν* V : corr. Sykutris **590** *εὑρὼν* corruptum: *ἔνδον? εὐρὺν?* Sykutris **594** *ἐξεμῶ* Sykutris: *ἐξ ἐμῶ* V

τὰς τῶν λογισμῶν ἐξετυφλώθη κόρας
καὶ τὰ σκότους ἔπραττεν ὡς νυκτικόραξ,
ἐν Κυρίῳ τε μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν
μισῶν τὸ φῶς ἦν, οἷα φαύλων ἐργάτης.
καὶ συστρατεύει τῷ κακῶς ἡγουμένῳ
καὶ καταβάλλει τὸν καλὸν στρατηγέτην,
στήσας ὃν ἐξέρριψεν εὐθεῖα κρίσις,
ῥίψας δ' ὃν ἐστήριξεν ἡ θεία χάρις·
καὶ συμπατήσας τῆς παρ' ἡμῶν σφραγῖδος
τὴν μαργαρώδη σταυρικὴν στιλβηδόνα
ἔρρηξε τὸν φέροντα ταύτην εὐθέως,
ὡς ἐκ δρυμοῦ σῦς ἐκδραμὼν χαυλιώδης.
τὸ ῥῆγμα δ' ἦν σκύλευσις ὥνπερ εὐπόρει,
καὶ παντελὴς γύμνωσις ἀλλ' οὐκ ἐν μέρει.
Τοιαῦτα τὰ τρόπαια τῆς τυραννίδος,
οὕτως ἀποτρόπαια καὶ στυγητέα,
κἂν ἐκ μεδίμνου κόκκον ἄρτι προυθέμην,
κἂν ἐκ τοῦ ἄστρου μικρότατον ἀστρίον,
κἂν ἐκ ψαμάθου λεπτότατον ψαμμίον,
κἂν ἐκ θαλάσσης κυαθιαῖον μέτρον,
κἂν ἐξ ὅλης γῆς σπιθαμιαῖον τόπον.
σὺ δ' ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντά μοι νόει,
ἐκ κρασπέδων ὕφασμα τεκμαίρου μόνων,
ἐκ σκυβάλων νόσημα καὶ δυσχυμίαν·
οὐ γὰρ δέον με συγχέειν τὰς κοπρίας,
ἐπὶ πλέον τε συμφύρειν τὰς σαπρίας
καὶ συγκινεῖν, ὅ φασι, τὴν καμαρίναν
ἢ συνταράσσειν βορβόρους ὀδωδότας,
μὴ καταμιάναιμι καὶ τὸν ἀέρα
κατηφιᾶν πείσαιμι καὶ τὸν αἰθέρα,
καὶ τὸν φίλον πλήσαιμι βαρυθυμίας.
ὡς εἰ καταξάναιμι πάντα κατ' ἔπος,
ἄντικρυς Ἡράκλειον ἆθλον ἀνύσω
τὴν Αὐγέου δύσοσμον ἐκφέρων κόπρον,

625 Ps. 79 (80), 14 **635** Paroem. Gr. I, 252 **640** *μὴ κίνει καμάριναν* Paroem. Gr. I, 123

618 *κακῷ?* (cf. *καλὸν* V 619) Sykutris **625** *χαυλιώδης* V *χαυλιόδους* vel *χαυλιόδων;* Sykutris **631** *τοῦ ἄστρου* vix sanum? *τῶν ἄστρων?* Sykutris **639** *σαπρίας* Sykutris : *συμπρίας* V **640** *καμαρίναν* V (pro *καμάριναν*) propter metrum

καὶ συγκινήσω τὸν φιλήκοον φίλον
μύσαντα τὴν αἴσθησιν ἀποφυγγάνειν.
οὐ γὰρ συνέψῃ καρτερῶς ἕως τέλους,
ἄν σοι παραστήσειεν ἀκριβῶς λόγος
ἐπισκόπους γέροντας ἠπορημένους
ποινηλάταις πράκτορσιν ᾐωρημένους,
διακόνους ἄρχοντας ἐσφραγισμένους
κωπηλάταις πλέουσιν ἐγγεγραμμένους·
τοὺς ἱερεῖς φέροντας εἰσφορὰν φόρων,
οἷς τὸ πρὶν ἐχρῆν προσφέρειν μοῖραν βίου·
Χριστιανῶν κρατοῦντας Ἑβραίων γόνους,
τοὺς σοὺς κολάστας, Σῶτερ ἐσταυρωμένε,
τῶν σῶν λατρευτῶν, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ μόνε,
τὸ πατέρων νῦν ἐκμετρήσαντας μέτρον·
ἀρχιεράρχας ὄντας οὕτως ἀθλίους,
ὡς μηδὲ τολμᾶν μηδὲ τοὺς κληρουμένους
αὐτοῖς προσελθεῖν ὡς κριταῖς θεοκρίτοις,
εἰ μὴ πικρῶς μέλλοιεν ἀπολωλέναι.
τί φημι τοῦτο; μηδ' ἀποινὶ προσβλέπειν,
φεύγοντας οὕτως ὡς μηδὲ προσεννέπειν.
σκευῶν ἀχράντων ἁγίων ἀφαιρέσεις,
Ξύλων ἀναιδεῖς Τιμίων διαιρέσεις,
χρήσεις βεβήλους τῶν ἀφιερωμάτων,
τὴν Βαλτάσαρ ἄθεσμον ἐμπαροινίαν,
σεπτῆς τραπέζης καθαρὰς κυαθίδας
κοινῆς τραπέζης μυσαρὰς παροψίδας,
τελωνικὰς χεῖρας δὲ καὶ μιαιφόνους
τελεστικαῖς τε χερσὶ καὶ καθαρσίοις
πρὸς ἁρπαγὴν βιαίαν ἐμβεβλημένας,
ἔπειτα παντάπασιν ἠθωωμένας,
ἀνατραπείσης τῆς σοφῆς παροιμίας·
τοὺς παμπονήρους νῦν Ἰουδαίους νέους,
ὅσους ἂν εὑρήσωσιν Ἰούδα φίλους,
κινοῦντας αὐτοὺς κατὰ τῶν διδασκάλων,
κατηγόρους μὲν τῶν Θεοῦ συνηγόρων,
συνηγόρους δὲ τῶν Θεοῦ κατηγόρων,
ἱστῶντας αὐτοῖς ἀργύρια μυρία,

671 Dan. 5,2 **678** *παροιμίας]* proverbium mihi ignotum **680-84** Matth. 26,14 et 27,3

κἂν κατατοξεύωσιν οἰκείας κάρας
κατ' ἀστέρος βάλλοντες ἢ κατ' αἰθέρος,
κἂν εἰς βόθρους πίπτουσιν ἰδίου πόνου,
κἂν συγκινῶσιν εἰς ἑαυτοὺς τοὺς λίθους,
κἂν ἀκονῶσι καθ' ἑαυτῶν τὰ ξίφη,
κἂν καταλαμβάνοιντο τοῖς αὐτῶν πτίλοις,
κἂν αἶγες ὦσιν ἐξάγουσαι καινίδας,
κἂν αὐτόχρημα Βελλεροφόνται νέοι
τῶν καθ' ἑαυτῶν εἰσκομισταὶ γραμμάτων·
οὓς γὰρ παρεισάγουσιν ὡς πιστευτέους
αὐτῶν κατακράζουσιν ἐξ ἀντιστρόφου,
Θεοῦ μετακλώθοντος εὐθεῖ δακτύλῳ
τὴν τῶν λόγων ἄτρακτον οἷς οἶδε τρόποις·
ἡμῶν ἀπόντων ἐν Κύπρῳ κρατουμένων
τῷ λαβυρίνθῳ τῷ δυσεκπορευτέῳ,
τῇ τῆς ἀμειδοῦς Ἀττικῆς πέτρας ἕδρᾳ
καὶ τοῖς ἐκεῖσε προσπεπατταλευμένων,
ὡς ἐξορίστων δεσμίων κατακρίτων
κλαυθμῶνος ἂν φαίη τις ἐν τῇ κοιλάδι
κευθμῶνος ἐν σήραγγι τοῦ κατωτάτου,
Ἅδου πεταύρῳ, Ταρτάρου τῷ πυθμένι,
τῆς ἐκλελησμένης τε γῆς τῇ λαγόνι,
ἀφ' ὧν ἀνελθεῖν οὐκ ἔνεστιν οὐδένα.
τὸ χάσμα καὶ γὰρ κωλύει τῶν πρακτόρων
ἐκεῖθεν ἐλθεῖν τοὺς θέλοντας ἐνθάδε,
πρὸς κέρδος αἰσχρὸν εἰς ἀεὶ κεχηνότων
ἀμπώτιδός τε καὶ Χαρύβδεως πλέον
καὶ πλατυνόντων ὑπὲρ Ἅδην τὸ στόμα,
ἡμῶν πολὺν καὶ ταῦτα ναὶ καὶ πολλάκις
χρυσίτιδος χοῦν ἐκκενούντων τῷ χάει,
Ἄθων ἐκεῖνον ὥσπερ ὁ Ξέρξης ὅλον,
ὄρη ταπεινούντων τε καὶ βουνοὺς ἅμα,
ὡς ἡ φάραγξ γένοιτο πεπληρωμένη.
ἀλλ' οὐδὲ Νῶε νῦν ἐν ἡμῖν ἡ χάρις,

687 Eccl. 10,8 **691** *αἲξ τὴν μάχαιραν* Paroem. I, 9 **693** Hom. Z 155 *καθ' ἑαυτοῦ Βελλεροφόντης* vel *Βελλεροφόντης τὰ γράμματα* Paroem. Gr. I, 54 **700** *ἀγέλαστος πέτρα* Paroem. Gr. I, 3 **703** Ps. 83(84), 7 **704** Hesiod. Th. 158 **705** Prov. 9, 18 **711** *τὴν Χάρυβδιν ἐκφυγὼν τῇ Σκύλλῃ περιέπεσον* Paroem. Gr. II, 672 **718** Gen. 8, 6-12

ὡς ἐκ κιβωτοῦ τῆς περικλύστου Κύπρου
περιστερὰς στέλλοιμεν ἀγαθαγγέλους·
ἡμῖν γὰρ οὐδ᾽ αἴλουρος ἐκσοβητέος,
ἀλλ᾽ ἐκτρέχων τρήρωνας ἁρπάζει λάθρα,
κἂν αἰετοὺς λάθωσι τοὺς ὠκυπτέρους,
κἂν ἱέρακας ἐκφύγωσι κρυφίως.
Πέπονθας, ὡς ἔγνωκα, τὴν ψυχήν, φίλος,
ἀκηκοὼς ἄθεσμα διηγουμένου.
εἰ δ᾽ ἀκοὴ θόλωσιν ἐμποιεῖ μόνη,
πόσην ἂν ἐργάσαιτο θραῦσιν ἡ θέα!
εἰ δ᾽ ἡ θέα, σκόπησον ἡ πεῖσις πόσον!
ἐν ᾧ δὲ συμβέβηκε ταῦτα τὰ τρία,
μαθεῖν ἰδεῖν τε καὶ παθεῖν, οἷος κλόνος,
εἰ μὴ προσεγγένοιτο καὶ φυγεῖν ἅμα!
ταῦτ᾽ εἶδον αὐτὸς καὶ παθὼν ἐκαρτέρουν,
ἅπερ μαθὼν σὺ καρτερεῖν οὐκ ἰσχύεις,
ὡς ἐνεὸς δ᾽ ἕστηκας οὐδ᾽ ἐπαΐων,
κἂν ἐξεκαρτέρησας ἐξ ἐμπληξίας,
εἰ μὴ παρεκράτησα τῆς παρρησίας.
ὅπερ τινὲς πάσχουσιν ἐκ βροντῶν κτύπου
ἐξ ἀθρόων τε δηκτικῶν ἀκουσμάτων·
τοῦ ζωτικοῦ γὰρ πνεύματος συσπωμένου
καὶ συστολὴν πάσχοντος ὡς πτοουμένου,
ἔκψυξιν ἡ σύνθλιψις ἐσχάτην φέρει.
Ἐκαρτέρουν οὖν τὴν διόρθωσιν μένων
ἐκ τοῦ κρατοῦντος προσδοκῶν συνεργίαν,
ὡς ἐκ Σιὼν δώρημα ῥάβδον ἰσχύος,
ποιμὴν καθεύδων ποιμνίῳ μὴ προσβλέπων,
πεινῶντα τὰ πρόβατα μὴ κορεννύων
μηδ᾽ εἰς ὕδωρ γῆς ἐξάγων μήδ᾽ εἰς χλόην.
τὸν δεσπότην γὰρ προσνεμεῖν τῷ ποιμένι
καὶ σφενδόνην ἤλπιζον ἀλλὰ καὶ λίθους,
δι᾽ ὧν ἂν ἐκτρέποιμι τοὺς πόρρω λύκους,
καὶ ῥάβδον ὡς πλήττοιμι καὶ τοὺς ἐγγύθεν,
ὡς ἄρκτον ἢ λέοντα Δαυῒδ συντρίβων,
τοὺς καθυλακτοῦντας δὲ φύλακας κύνας,
τοὺς πνεύματι σφύζοντας ἐμπύρῳ λόγους,
στερραῖς ἀκωκαῖς ὁπλίσαι σιδηρίων

744 Ezec. 9,14 **747** Ps. 22,2 **752** I. Reg. 17, 34-36

τῶν ἀμφὶ τὸν τράχηλον, ὃν δάκνει λύκος
τὴν τραχύτητα τοῦ λόγου καταξέων.
εἰ δ᾽ ὑπερισχύσειε καὶ καταπ..... χων
ἥνπερ κραταιότατα καθοπλιστέον
τῷ μανιάκῃ τῷ περιτραχηλίῳ,
στερεμνίως ἔχοντι τοῖς σιδηρίοις
καὶ κατατιτρώσκοντι τοῖς ξιφιδίοις,
ὃς τὸν καθυλάσσοντα φυλάσσει κύνα
καὶ τοὺς ἐπεμβαίνοντας ἐκτέμνει λύκους.
ἀλλ᾽ ἐψάλασσον εἰς κενὸν νευρᾶς κτύπον,
ἐκιθάριζον παρὰ κωφοῖς ὠτίοις·
ἅμμας ἀπῄτουν, οἱ δ᾽ ἀπηρνοῦντο σκάφος,
ἄγραν λαβεῖν ἤλπιζον ἐντὸς δικτύων,
ἡ δ᾽ ἐλπὶς ἦν ὄνειρος οὐ κοιμωμένου
καταισχύνουσα γρηγόρους κοιμωμένους.
Ὡς οὖν ἐπέγνων εἰς ἀνήνυτα τρέχων,
γράφων καθ᾽ ὑγρῶν, πυγμαχῶν εἰς ἀέρα,
Ὕλαν καλῶν ἄντικρυς ἠφανισμένον,
τοῦ θάρσος ἡμῖν ἐμβαλεῖν καλουμένου
κράτος περιζῶσαί τε προσδοκωμένου
ἐπεμβοῶντος εὐμενῶς τοῖς θηρίοις,
ἐπεγγελῶντος εὐχερῶς τοῖς ποιμέσιν,
ἐπεντρυφῶντος τῇ φθορᾷ τῶν ποιμνίων,
ὁρῶντος ἡμᾶς καρχάροις κεκαρμένους,
ταῖς τῶν ὀνύχων ἀμυχαῖς ἠμαγμένους,
καὶ μὴ καθοπλίζοντος ὅπλοις ἰσχύος,
ὄντος καθ᾽ ἡμῶν οἷς καθ᾽ ἡμῶν οὐκ ἔνι,
ἔφην ἐμαυτῷ· «Σῶζε σαυτόν, ὦ τάλα,
μὴ συμφθαρῇς οἴκτιστα σὺν τῷ ποιμνίῳ·
ἄοπλος ὤν, ἄθλιε, θηρσὶ συμπλέκῃ;
ἄφρακτος ὢν σκόπευμα τοξόταις γίνῃ;
γυμνὸς κυβιστᾷς εἰς μεσαίτατα ξίφη;
φρενιτιᾶν ἔοικας ἀσκόπως τρέχων·
ὠθεῖς σεαυτὸν εἰς βαράθρων πυθμένας,

767 Paroem. Gr. I, 28 **772** *καθ᾽ ὕδατος γράφειν* Paroem. Gr. I, 267 **773** *Ὕλαν κραυγάζειν* Paroem. Gr. I, 167

756 *τῶν]* *τὸν* V **758** 4 - 5 fere litterae legi non possunt **763** *ὃς* Sykutris: *ὡς* V **771** *τρέχων* s. l. eadem manus: *γράφων* V **773** *Ὕλλαν* V **780** *ἡμαγμέναις* V: corr. Sykutris

ῥιπτεῖς σεαυτὸν εἰς προόπτους παγίδας.
καὶ πῶς ἄν τις φείσαιτο σοῦ, τολμητία,
θέοντος εἰς κίνδυνον αὐτεξουσίως,
σπεύδοντος εἰς θάλατταν ἀγριουμένην;
μὴ Δαυῒδ αὐτὸς καρδίᾳ Θεοῦ φίλος;
κἀκεῖνος οὐκ ἄρραβδος ἦν θηροκτόνος·
ἡττᾷ Γολιάθ, ἀλλ' ἔχει βακτηρίαν
καὶ τοὺς λίθους τίθησιν ἐν τῷ καδίῳ.
Σαμψών τις εἶ; σίγησον ἐξυρημένος,
ἔχων δὲ τὸ τρίχωμα πρὸς φόνους τρέχε.
Χριστοῦ μαθητής; αὐτὸς ἔστω σοι σκέπη·
ὁ σταυρὸς ἐγγύς, ἐκπριῶ μαχαιρίδα.
ἀνῆλθε Χριστός, ὑψόθεν ζήτει χάριν·
ἀλλ' οὐ λάβῃς γίνωσκε πρὸς πιστοὺς ἔχων,
καὶ λοιπὸν ἡσύχαζε πρὸς ταῖς γωνίαις.
ἐν Ἱερουσαλὴμ κάθησο τῇ πόλει,
τὸν οἶκον εἰρήνης δὲ μὴ παραδράμῃς,
μὴ τοῖς διώκταις συμπλακεὶς ἄνευ σθένους
κριθῇς σεαυτοῦ τοῖς φρονοῦσιν αὐτόχειρ.
τὰ δὲ πρόβατα παράθου τῷ Δεσπότῃ·
αὐτῷ μελήσει δυναμῶσαι ποιμένα·
τῶν ἀξίων χάρις γὰρ οὐκ ἀναξίων».
—«Μισθωτὸς οὖν εἶ, φησί, φεύγων τοὺς λύκους,
ἅρπαγμα δ' αὐτοῖς ἀφιεὶς τὴν ἀγέλην».
—Καὶ μὴν ἐκείνοις πλειστάκις συνεπλάκην,
τὸ ποίμνιον δ' ἄοπλος οὐδὲν ὠφέλουν·
ἦ καὶ καθ' ἡμῶν ἐξελύττων οἱ λύκοι.
ἀλλ' οὐδ' ἀφεὶς πέφευγα διεσπαρμένα
ἐν τοῖς βαράθροις, ἐν τόποις ἐρημίας·
ἐπαύλεως δ' ἔσωθεν αὐλίσας ἅμα
τῷ Δεσπότῃ δέδωκα τῷ δεδωκότι,
εὑρεῖν ἐπειπὼν στερρὸν ἄλλον ποιμένα
φιμοῦντα θῆρας καὶ φοβοῦντα τῷ λόγῳ,
ῥάβδου δὲ μὴ χρῄζοντα μηδ' ἄλλων ὅπλων.
ἀρνήσομαι δ' ἔγωγε τὴν μισθαρνίαν,
ἣν αὐτὸς ὡς ἔγκλημα προσφέρεις μέγα;
μισθωτὸς εἰμί· τοῦτο πάμμεγα κρίνω.
οὐκ ἄξιος γὰρ τάξεως τῶν υἱέων,

796 I. Reg. 17, 38-54 **798** Jud. 13, 25. 16, 19-31 **812** Jo. 10, 12-21

ὡς κλῆρον αὐχήσαιμι πατρὸς ἀγέλην.
μισθωτὸς εἰμί· (τοῦτο κομπάζων λέγω),
Χριστοῦ προβάτων τυγχάνοντος δεσπότου,
ὃς καὶ Πέτρῳ δέδωκεν ἀγελαρχίαν
καὶ μισθὸν αὖθις οὐρανῶν κληρουχίαν,
ἢ μᾶλλον εἰπεῖν οὐρανῶν κλειδουχίαν.
πλὴν οὐκ ἄοπλός ἐστι ποιμαίνων Πέτρος,
ἔχει δ' ὅπλον πρόβλημα τὰς καινουργίας.
—«Ἀλλ' εἰς ἄροτρον χεῖρας ἐκτείνας ὅλας,
εἶτα στραφεὶς γεύσαιο δόξης τῆς ἄνω;»
—Ἂν οὐκ ἄκων ἔσπευσα πρὸς γεωργίαν,
ἂν οὐ βιασθεὶς εὐθέως ἀπειπάμην,
ἂν οὐ προεῖπον «Οὐκ ἐγὼ βοηλάτης·
ἀδεξιοῦμαι τηλικούτοις ἐμπρέπειν,
μὴ καὶ κατακλάσαιμι τῶν βοῶν σκέλη,
μὴ καὶ καταθλάσαιμι τοῦ ζυγοῦ ξύλον,
μὴ καὶ προσαρράξαιμι τὴν ὕνιν πέτρᾳ»·
ἂν οὐχ ὑποσχεῖν ἀκοὴν ὑπεσχόμην
καὶ τὴν ἐχέτλην ἐγκατασχὼν εἰς ἅπαξ
ταύτης ἀποσχέσθαι καθάπαξ πάλιν,
ἂν μὴ διαρκῶ μηδὲ συντείνειν ἔχω.
σὺ δ' ἀλλὰ πρόσχες, τίς στραφεὶς εἰς τοὐπίσω
οὐκ εὔθετος πέφυκε πρὸς θεῖον κλέος;
ὁ τεχνίτης μέν, ἀλλ' ἔχων ῥαθυμίαν·
ὁ συντελῶν μέν, ἀλλὰ μοχθεῖν οὐ θέλων.
ὁ δ' εὖ διαγνοὺς ἰδίαν ἀτεχνίαν
ἢ κωλύμην σχὼν ἰδίας αὐτουργίας,
ἂν ἐστράφη, μέγιστον εὑρήσει κλέος
ποθῶν πονεῖν εὔχρηστον εὔδρομον πόνον.
—«Εἶτ' οὐ φιλεῖς τὰ τέκνα;» —Πῶς γὰρ οὔ, φίλος;
Ναί, ναὶ φιλῶ μάλιστα.—«Καὶ πῶς ἀφίης;»
—Ὡς μὴ τρέφειν πρόχειρος.—«Εἰπὲ πῶς λέγεις;»
—Μήτηρ τὸ τέκνον οὐ φιλεῖ;—«Κἀγὼ λέγω».
Ἂν δ' οὐ γαλουχῇ καὶ τιθηνὸν εἰσφέρει·
ἂν δ' οὐκ ἔχῃ τι, τοῖς ἔχουσι προσφέρει.

831 Matth. 16,19

846 ἐγκατασχεῖν V: corr. Sykutris **862** ἔχει V

ἆρ' οὖν μισεῖ τὸ τέκνον; —«Εἰπεῖν οὐκ ἔχω».
—Καὶ πῶς ἀπωθεῖ; —«Μητρικῇ μᾶλλον σχέσει».
—Μήπως πάθῃ τι; —«Μὴ νεκρωθῇ τὸ βρέφος».
—Ὁρᾷς; φιλεῖ τὸ τέκνον.—«Ὡς λέγεις, ἔχει».
—Κἂν ἀποπέμπῃ τοῦτο γὰρ σωτηρία·
εἰ δ' οὐκ ἀφῆκε, καὶ μισεῖν ἂν ἐκρίθη.
κἀγὼ δ' ἐῶ τὰ τέκνα —«Φίλτρον, εἴποις, ὡς ἔχων».
—Ναὶ τοῦτο φημί. —«Πῶς;» —Διαρκῶς ἐκτρέφων,
σὺ τοῦτο φαίης.—«Ἀλλὰ καὶ πᾶς τις λέγει».
—Τρέφω. —«Τίθημι τοῦτο».— Πῶς λοιπὸν δάκνῃ;
—«Ὅτι σκέπης ἔρημα τῷ λόγῳ σκέπεις».
Καὶ τοῦτο θήσω. —«Προσλαβοῦ τὰ τεκνία».
—Λῃστὰς διώκειν ἀσθενῶ. —«Τί γοῦν δράσεις;»
—Ἄλλῳ τὰ τέκνα δώσω φυλακῆς χάριν,
ναὶ δὴ τὸ φίλτρον. —«Ἂν δ' ἄναλκις ᾖ πλέον;»
—Ἐμοῦ πλέον τίς; — «Ἀγνοεῖς τοὺς ἀρτίως».
—Θεῷ μελήσει. —«Μὴ προσαφθῇ σοι ψόγος».
—Ψόγου μέλοι μοι; —«Μὴ κατάκριτος γένῃ».
—Μὴ τοῦτο, Χριστέ!—«Λοιπὸν ἀντέχου τέκνων».
—Ἐκεῖνος οἶδε τὸν σκοπόν. —«Καλῶς λέγεις».
—Βούλει φράσω τι; —«Ναὶ διάρθρου τὸν λόγον».
—Οὐ δεῖ λόγων πένησιν.—«Ἀλλ' ἄλλων τίνων;»
—Κήνσων διδράχμων· οὐκ ἔχουσι τοὺς φόρους
τροφὰς δ' ἔχουσιν ἢ σκέπας; —«Αὐτὸς δίδου».
—Οὐ πᾶσιν ἀρκῶ. —«Πάντες ἠπορημένοι;»
—Πολλῶν κακούντων.—«Τῶν τίνων; σαφῶς λέγε».
—Φόρων βαρῶν δώρων τε.—«Φεῦ τυραννίδος!»
—Τίς τἆλλα λέξει; —«Καὶ πλέον τούτων ἔχεις;»
—Ἡ γλῶττα ναρκᾷ καὶ κρατείσθω τοῦ λέγειν·
ἡ χεὶρ βαρεῖται, παυσάτω τοῦ συγγράφειν.
—«Τί δ' ἐσθίουσι;» —Τὰς τροφὰς τοῦ Προδρόμου.
—«Τί δ' ἐνδύονται;» —Τὰς βολὰς τοῦ φωσφόρου.
—«Τίσι σκέπονται;» —Ταῖς ὑποσκέποις πέτραις.
—«Τοὺς θῆρας οὐ τρέμουσι;» —Ποῦ θὴρ ἐν Κύπρῳ;
—«Ἰδού τι χρηστόν».—Ἀλλὰ καὶ τοῦτο θλίβει.
—«Πῶς φῄς;» —Θανεῖν ποθοῦσι καὶ κακηγκάκως.
—«Ἡ γῆ φέρει τί;» —Πάντα καρπὸν ἐκφύει.
—«Ἰδού τι τερπνόν».—Τοῦτο προσθήκη γόου.
—«Πῶς;» —Τῶν γεωργῶν ἐσθίουσι τοὺς πόνους.
—«Τῆς συμφορᾶς!» —Ζητοῦσι καὶ τούτων πλέον.

—«Οὐαί!»—Βασανίζουσι μὴ κεκτημένους.
—«Φεῦ!»—Συνδέουσι χεῖρας ὡς δὲ καὶ πόδας.
—«Ὤμοι!»—Κρεμῶσι καὶ κρεουργοῦσι ξύλοις.
—«Ὤή!»—Σὺν αὐτοῖς ἐκκρεμῶσι καὶ κύνας.
—«Τί δρῶντες;»—Αἰκίζουσι τοὺς κύνας σφόδρα,
—«Ἐφ' οἷς;»—Ὅπως δάκνωσιν ἀνθρώπων κρέα.
—«Ἔπειτα;»—Πολλοὺς ἐκνεκροῦσι τῇ βίᾳ.
—«Ἂν δ' οὐ λάβωσιν;»—Ἄλλος ἀντ' ἄλλου πάλιν
πάσχει. —«Τί;»— Ταὐτὰ τοῖς ἀπῃωρημένοις.
—«Ἀναιτίως;»—Ὅ φασιν ἀλληλεγγύως.
—«Ἄπιστα φῄς».— Ναί, φημὶ τοῖς οὐκ εἰδόσι.
—«Παῦσαι τὸ λοιπόν».—Ἀλλὰ καὶ σὺ τῆς βίας.
—«Ποίας βίας;»—Ἕλκων με τοιαῦτα λέγειν.
—«Οὐ πανταχοῦ τοιαῦτα;»—Πάντοθεν φύγω.
—«Καὶ ποῦ πορεύσῃ;»— Τὴν ὁδόν μοι γνωρίσει
—«Τίς γνωρίσει σοι;»—Κύριος Παντοκράτωρ.
—«Τὴν ποῦ φέρουσαν;»— Εἰς τόπον σωτηρίας.
Ναί, ποιμένες, φύγωμεν ἐκ τῶν ποιμνίων,
οὕτως ἄοπλοι πρὸς λύκους ἐσταλμένοι,
μὴ καὶ κακῶς θήσωσιν ἡμᾶς οἱ λύκοι
ὅρῳ προδήλῳ μειζόνων βουλευμάτων.
πάσχειν δ' ἀκερδῶς οὐχ ὁρῶ ποῦ συμφέρον.
ἀρχιερεῖς ἅπαντες, οἷς σῆς ὀστέων
αἰσθητικὴν † λέγουσι τούτων καρδίαν,
ὁρᾶτε τί πράττουσιν οἱ τολμητίαι·
ἀκτήμονας τιθεῖσι τὰς ἐκκλησίας,
ἀποστεροῦσιν ἱερῶν κειμηλίων
τὸν Πάτροκλον πρόφασιν ἐξευρηκότες·
ὁδοὺς διαστρέφουσι τὰς τοῦ Κυρίου,
τὸν Ἰσραὴλ πείθουσι τῃ Βάαλ θύειν·
ἡμῖν ἐπεγγελῶσι μετριοφρόνως,
πολλοὶ δ' ἐπεισπηδῶσιν ἀγριοτρόπως
οὑτωσὶ παπτάζουσιν ὡς ἐν παιγνίοις.
οὕτω καθιεῖταί τις ἔμφρων ἐν θρόνῳ
σκῆψις συληταῖς τῶν ἀφιερωμάτων,

930 *Πατρόκλειος πρόφασις* Paroem. Gr. I, 294 **932** 3. Reg. 16, 29-32 et ibidem 18

911 *πάσχει. Τί;* scripsi : *πάσχοντί* V ‖ *ταὐτὰ* Sykutris : *ταῦτα* V **926** *λέγουσι]* *ἔχουσι?* Sykutris

ὄνος κομιστής, φασι, τῶν μυστηρίων,
εἴδωλον οὐκ αἴσθησιν οὐδὲ νοῦν ἔχον,
ὡς ἐν μέσοις φόβητρα σικυηλάτοις,
οὐδὲ βρεφῶν πτόησις, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὀρνέων
οὐκ εὐδοκεῖσθε πᾶσιν ὑπεσταλμένοι.
κἂν μὴ καταργήσωμεν ἁγίους τόπους,
φεύγωμεν, ἐκβάλλουσιν, αὐτὸ δεικνύει·
φεύγωμεν ἐκρίπτοντες ἐκ ποδῶν κόνιν·
φεύγωμεν, ἐκτρέπουσι, Χριστὸς ὡς ἔφη.
οὐκ ἀπολοῦμεν καὶ Θεὸν σὺν τοῖς θρόνοις,
ἀλλ᾽ ἀσφαλεῖς σχοίημεν ὑψηλοὺς θρόνους.
—«Τί φῄς; ἀφῶμεν ἀπροΐτους ἀγέλας,
ἢ καὶ τρεχούσας εἰς ἐρήμους, εἰς ὄρη
ἀπροστατεύτους, κατάβρωμα θηρίων;
πάντων δ᾽ ἀφέντων ποιμανεῖ τίς; εἰπέ μοι».
—Ἄκοσμος ἔσται πᾶς ὁ κόσμος αὐτίκα,
ἂν ὧδε ποιμαίνωμεν. οὐδεὶς προστάτης,
μᾶλλον δὲ πάντες ἀνάλωμα θηρίων·
τὸ ποίμνιον πρώτιστα παντὸς ποιμένος,
οἱ ποιμένες δ᾽ ἔπειτα παντὸς ποιμνίου,
καὶ πάντα φύρδην ἀπολεῖται καὶ χύδην,
οἱ θῆρες αὖ μείνωσι καὶ μόνοι τότε,
παίζοντες ἡμᾶς ὡς κακίστους ποιμένας,
φέροντες ἡμῖν τῆς φθορᾶς τὴν αἰτίαν·
μᾶλλον δὲ καὶ σφεῖς μὴ τυχόντες βρωμάτων
(ποῦ γὰρ ἀνευρήσωσιν ἀπολωλότων;)
πολλῇ διασπάσουσιν ἀλλήλους βίᾳ,
(ποιοῦντες εὖ μάλιστα τοῦτο καὶ μόνον),
φθορᾶς δὲ τὴν ἔγκλησιν ἀλληλοφθόρου
ἡμῖν προσαρμόσουσι τοῖς σεσωσμένοις.
ἂν δ᾽ ἐκφύγωμεν ἀγελαρχεῖν εἰς μάτην
κλῆσιν μόνην φέροντες ἀργὴν ποιμένων
ἁπλῶς ἅπαξ ἅπαντες ἐν κοινῇ κρίσει,
καὶ συστολὴν ἕξουσιν οἱ μιαιφόνοι
καὶ βασιλεῖς δώσουσιν ἡμῖν τι κράτος,
φιλευσεβεῖν θέλοντες ἐν Χριστωνύμοις,
καὶ κόσμον ἡ νῦν λήψεται δυσμορφία

938 *ὄνος μυστήρια ἄγων* Paroem. Gr. I, 286

939 *ἔχων* V pr. m. 942 *εὐδοκεῖσθαι* V: corr. Sykutris 964 *διασπάσωσι* V: corr. idem 974 *ἡ νῦν* : *ἠρῦν* V

καὶ τάξις ἔσται κοσμικῆς ἀταξίας
καὶ ποιμένας φεύγοιεν ἐμβριμωμένους
οἱ λυμεῶνες καὶ φθορεῖς βροτοκτόνοι.
ἔγωγε πρῶτος ἐκδιδράσκων ἐκ μέσου
φεύγω τὰ λυπρὰ τῆς παρούσης ἡμέρας,
βαθμὸν ποθῶν ἔσχατον ἀλλ᾽ οὐχὶ θρόνον,
ἐσχατιὰν ἄοχλον, οὐ θροῦν ἐν θρόνῳ,
ὅς μοι προεξένησε πολλὰς πικρίας,
οὐδὲν δὲ κέρδος· (ἦν γὰρ ἂν ποθητέος),
ἴσως ὁδὸν δείξαιμι καὶ τοῖς ἐγγύθι
τολμηρὸς ὀφθεὶς τοῖς ἔχουσι δειλίαν.
Σώζοιο, Κύπρε, κυπρίσαις μοι μακρόθεν·
ἐγγὺς γὰρ ὠμφάκιζες οὕτω δριμέως,
ὡς εἰσέτι τρύχειν με τὴν αἱμωδίαν,
καὶ ταῦτα περκάζουσα ταῖς ὥραις ὅλαις
ὠμοῖς τρυγηταῖς ἐκθλίβουσι τοὺς βότρυς
καὶ γλεῦκος ἐγχέουσιν ἢ νέκταρ νέον
τῶν Δαναΐδων εἰς ἄπλήρωτον πίθον
θυμὸν δρακόντων, πικρῶν ἰὸν ἀσπίδων,
ὃν ἐν χρόνοις πίωσιν ὀψιαιτάτοις.
σώζοιό μοι, δύστηνε κῆπε ποικίλε
Ἀλκινόου μὲν χερσὶ τῶν ἀπακτόρων,
Ἀδώνιδος χερσὶ τῶν οἰκητόρων.
σώζοιο, Κύπρε, τοὐμὸν ἐκ Θεοῦ λάχος,
ἡ πρὶν κύπειρος, ἀλλὰ νῦν φευκτὴ κόπρος,
τὸ Κύπριδος πρίν, νῦν δ᾽ Ἑκάτης χωρίον,
Ἠλύσιον πρίν, νῦν δ᾽ ὀλέθριον πέδον.
σώζοιο καὶ ῥύοιο θηρῶν ἡμέρων,
ἀντιστρέφων δ᾽ εἴποι τις ἀνδρῶν ἀγρίων.
ὁ πρὶν διδὼν πρόβατον εἰς τὴν θυσίαν
νῦν ὄψεταί σοι θυσιαστὴν ποιμένα
βίῳ διαπρέποντα, λαμπρὸν τῷ λόγῳ,
ἄλλον Σαμουήλ, Ἀαρών, Μωϋσέα,
ἐξιλεοῦντα τοῦτον ἐξωργισμένον,
παύοντα θραύσεις κατὰ σοῦ κινουμένας,

992 *ἄπληστος πίθος* Paroem. Gr. I, 32 993 Ps. 139,3 Deut. 32,33

986 *σώζοιο* Sykutris : *σώζοιε* V 991 *γλεύκους* V: corr. idem 993 *πικρὸν*? idem 1003 *ἀντιστρόφων* V: corr. Sykutris

κηφῆνας ἐκτρέποντα τοὺς ἀδηφάγους
καὶ καρτεροῦντα καὶ τὰ τούτων κεντρία·
τοῖς πᾶσιν ὄντα πάντα πρὸς σωτηρίαν,
μὴ πάντα πᾶσιν ἐκδιδόντα πρὸς χάριν,
ἀλλ' ἔστιν οὗ σπεύδοντα κεντεῖν καὶ φίλους·
τοῖς ἁλσὶν ἀρτύοντα τὴν παρρησίαν,
στύφοντα, γλυκάζοντα πρὸς τὸ συμφέρον,
ψυχὴν τιθέντα σῆς χάριν σωτηρίας.
Συμποιμένες, σῴζοισθε καὶ μέμνησθέ μου.
εἰ πρὸς λύκους δύνασθε δεινοὺς ἀντέχειν,
ἐπαγρυπνεῖτε καρτερῶς τοῖς ποιμνίοις,
ἐν οἷς ἡμᾶς τέθεικε Πνεύματος χάρις,
ἃ Χριστὸς ἐζώγρησεν αἵματος χύσει.
τὴν καθαρὰν θύοιτε Χριστῷ καρδίαν
καὶ πνεῦμα προσφέροιτε συντετριμμένον.
Σῴζοισθε, τέκνα, (προσλαλῶ τὰ τοῦ τέλους)
κἂν ἐξεκυλίσθητε, συγγνώμην νέμω·
κἂν παρεπικράνθητε, συγγνώμην δότε·
ψέλλισμα παιδὸς τῷ τεκόντι στερκτέον,
ῥάπισμα πατρὸς τεκνίῳ φορητέον.
ἐν υἱικῇ στέργοιτε ποιμένας σχέσει
καὶ πατρικῇ στέργοισθε ποιμέσι ζέσει.
μή μοι προσαρμόσοισθε μισοτεκνίαν·
φιλῶ τὰ τέκνα καὶ φιλῶν παρεκκλίνω,
θηρῶν ὁρᾶν ἅρπαγμα μηδόλως φέρων.
ἐγγράψατε σπλάγχνοις με φιλοστοργίας.
ὄψεσθε πατρὸς τὸ πρόσωπον οὐκέτι.
συνθρύπτετε κλαίοντος πατρὸς καρδίαν·
ἀλλ' οὐκ ἔχω τί καὶ δράσαιμι, τεκνία.
τῶν τοῦ πατρὸς μέμνησθε πειρατηρίων
καὶ πατρικῶν μένοιτε φύλακες λόγων.
ὑμεῖς δὲ φυλάσσοισθε χειρὶ Κυρίου,
ὃς καὶ νεοσσοὺς τῶν κοράκων ἐκτρέφει.
Ἀλλ' ἀντιποιήθητι τοῦ σοῦ ποιμνίου,
ὁ ποιμενάρχης, θρεμμάτων ὁ δεσπότης.
ἐμοὶ γὰρ αὐτὸς σὸν δέδωκας τυγχάνον,
κἀγὼ πάλιν δίδωμι τοῦτο σοὶ φέρων,
οὐ σῶον οὐδ' εὔθρεπτον, ἀλλ' οὖν ὡς ἔχει·

1012 I Cor. 9,22 **1023** Ps. 50,12

καὶ νῦν γάρ εἰσι τῆς ἀπωλείας τέκνα.
ἐκεῖ κατασκήνωσον, οὗ τόπος χλόης,
ἐφ' ὑδάτων ἔκθρεψον ἀναπαυσίμων
καὶ θῆρας ἐκδίωξον ἀνθρωποκτόνους·
κἀμοὶ δὸς ἀνάστημα καὶ βακτηρίαν
πόνοις παρακμάσαντι καὶ κεκυφότι·
τὰς σὰς ὁδοὺς γνώριζε πῶς ὁδευτέον,
τὰς σὰς τρίβους δίδασκε πῶς πορευτέον·
τὸ πνεῦμά σου δείξειεν γῆν μοι πραέων
καὶ καθοδηγήσειε πρὸς σωτηρίαν.

Γ'.

Περὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ Μουζάλωνος δὲν μᾶς παραδίδονται πολλά. Ὅτι ἦτο κάτοχος μεγάλης μορφώσεως, ἀποδεικνύει αὐτὸ τοῦτο τὸ ποίημα, πλῆρες ἀπὸ λογίας λέξεις, ὑπαινιγμοὺς εἰς γεγονότα ἱστορικά, φράσεις τῆς Γραφῆς κλπ. Πάντως εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας ἡ φυσιογνωμία τοῦ Μουζάλωνος εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Ἡ σχέσις του πρὸς δύο μεγάλους μονάρχας, ἡ ἐκλογή του ἀπὸ τὸν Ἀλέξιον, ἡ ἐπανεκλογή του ἀπὸ τὸν Μανουὴλ μετὰ πάροδον πολλῶν ἐτῶν καὶ παρὰ τὴν προηγηθεῖσαν παραίτησίν του, πείθουν ἀφ' ἑνὸς μὲν περὶ τῆς προσωπικῆς ἀξίας τοῦ Μουζάλωνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ περὶ τοῦ στενοῦ δεσμοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε μεταξὺ τῆς μεγάλης δυναστείας τῶν Κομνηνῶν καὶ τοῦ ὑπερηφάνου κληρικοῦ. Ὅτι ὁ Ἀλέξιος ἐξετίμα τὸν Μουζάλωνα, τὸ βλέπομεν εἰς τοὺς στίχους τοῦ ὑπὸ κρίσιν ποιήματος 214 καὶ 215, ὅπου ὁ αὐτοκράτωρ ἐγείρεται πρὸ τοῦ Μουζάλωνος διὰ νὰ τὸν παρακαλέσῃ. Καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὁμιλεῖ διὰ τὸν αὐτοκράτορα ὁ Μουζάλων εἰς τοὺς στ. 205-206, ἐπιβεβαιώνει τὸν στενὸν δεσμὸν τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν.

Τὰ τῆς ἐκλογῆς του εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Κύπρου διηγεῖται ὁ ἴδιος εἰς τοὺς στίχους 163-253. Ἐκεῖ μᾶς λέγει, ὅτι χηρεύσαντος τοῦ ἐκεῖ θρόνου ὁ Ἀλέξιος τὸν προσεκάλεσε καὶ τοῦ ἐπρότεινε τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Ὁ Μουζάλων ἠρνήθη προτιμῶν νὰ μένῃ μακρὰν τῶν διοικητικῶν θέσεων. Ἀλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπέμεινε ζωηρῶς καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ δεχθῇ, διότι ἤθελε νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς ἱκανὰς καὶ ἀξιοπίστους χεῖρας τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, διὰ λόγους σχετιζομένους μὲ τὴν κατάστασιν τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ποίαν

1055 Ps. 118,35

ἀκριβῶς ἐποχὴν ἐγένετο ἡ ἐκλογή, δὲν γνωρίζομεν. Ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος [1] μᾶς παραδίδει, ὅτι τῆς ἀνόδου τοῦ Μουζάλωνος εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως προηγήθη μοναχικὸς βίος τριάκοντα ἑπτὰ ἐτῶν, γνωρίζομεν δὲ ἀπὸ ἄλλας πηγάς, ὅτι ὁ Μουζάλων ἐγένετο Πατριάρχης τὸ 1147 [2]. Ὥστε ἀπὸ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Κύπρου παρῃτήθη περὶ τὸ ἔτος 1110. Πότε ὅμως ἐξελέγη, δυστυχῶς τὸ ποίημα δὲν μᾶς διαφωτίζει. Τοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι δὲν ὑπῆρξε μακρὰ ἡ ἐν Κύπρῳ παραμονή του, ὡς ὁλόκληρον τὸ ἔργον δεικνύει. Ἀσφαλῶς ὅμως θὰ ἐχρειάσθη 2 - 3 ἔτη τὸ ὀλιγώτερον, διὰ νὰ τοῦ δοθοῦν αἱ ἀφορμαὶ τῆς παραιτήσεώς του.

Ἡ κατάστασις τῆς νήσου κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν ἦτο καθόλου ὁμαλή. Οἱ κάτοικοι τῆς Κύπρου κατεπονοῦντο ἀπὸ βαρυτάτους φόρους καὶ ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων. Τοῦτο ἀναφέρει μετὰ φρίκης ὁ Μουζάλων (στίχ. 889 - 912), ἐνῷ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἔχομεν ἐξεγέρσεις τῶν κατοίκων διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ἡ στάσις τοῦ Θεοφίλου Ἐρωτικοῦ τὸ 1042 οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ μία διαμαρτυρία, ἡ ὁποία ἄλλως τε καὶ ἐτελείωσεν εὐθὺς ὡς συνελήφθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη ὁ τότε ἄρχων. Βραδύτερον δὲ ἐπὶ Ἰσαακίου (1185 - 1191) ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη, εἶναι δὲ γνωστὰ εἰς ἡμᾶς τὰ βασανιστήρια, τὰ ὁποῖα ὑφίσταντο οἱ ἀτυχεῖς Κύπριοι [3]. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Μουζάλωνος εἶχε γίνει ἡ στάσις τοῦ Ραψομάτου (1092) ἐν συνεννοήσει μὲ τὸν Καρύκην (ἀρχηγὸν Κρήτης) κατὰ τοῦ Ἀλεξίου, ὅστις ἦτο ἀπησχολημένος τότε μὲ τοὺς Νορμανδούς. Ἡ ἀφορμὴ θὰ ἦτο καὶ πάλιν ἡ ἀπηνὴς φορολογία [4]. Τοῦτο ἀποδεικνύει καὶ ἡ μετὰ τὸ τέλος τῆς στάσεως ἐκλογὴ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου ὡς διοικητοῦ τοῦ Καλλιππαρίου, τοῦ ὁποίου ἡ Κομνηνὴ ἐξαίρει τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀφιλοχρηματίαν [5]. Διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ δὲ καὶ τὴν κυριότητα καὶ τὴν τάξιν τοῦ τόπου ὁ Ἀλέξιος, ὥρισεν ὡς στρατοπεδάρχην, ἤτοι στρατιωτικὸν διοικητήν, τὸν *Εὐμάθιον Φιλοκάλην* [6]. Ταῦτα λαμβάνουν χώραν κατὰ τὸ 1093.

---

[1] M. P. G. 147. σελ. 462.

[2] Δέκα μῆνας μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Κοσμᾶ Β΄. Περὶ αὐτοῦ ἴδε τὴν μελέτην τῆς *Ἡ. Κορμπέτη*.

[3] *Ι. Χατζηϊωάννου*, Νεόφυτος ὁ ἔγκλειστος. Λόγος διὰ τὰ βασανιστήρια ἐπὶ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ.

[4] *F. Chalandon*, Essai sur le regne d'Alexis Ier Comnène (Paris 1900) σελ. 147.— Νικόλαος ὁ Μεθώνης ἐν βίῳ Ἁγίου Μελετίου σελ. 27 - 28. Τὸ βιβλίον τοῦτο δυστυχῶς δὲν εἶδον. Ἔλαβον γνῶσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ *Chalandon*.

[5] Ἀλεξ. IX, 34, 29.

[6] Περὶ τούτου ἴδε: Ἀλεξ. IX, 34, 31 — *Schlumberger*, Sigillographie σελ. 189 - 190 — *Μαρινάτου*, Ἐπετ. Βυζ. Σπουδ. 1930 σελ. 389 - 393 — *V. Laurent*, Les bulles

Περὶ δὲ τὸ 1100, ἀρξαμένων τῶν σταυροφοριῶν, ὁ Ἀλέξιος ἔλαβε σύντονα μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς Κύπρου, ἡ ὁποία κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἦτο σημαντικὸν κέντρον διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων: ἦτο τὸ προχωρημένον ὁρμητήριον τῆς Χριστιανοσύνης καὶ βάσις ἀνεφοδιασμοῦ τῶν σταυροφόρων κατὰ τὰς συναφθείσας συνθήκας, ἀλλὰ καὶ κέντρον παρακολουθήσεως τῶν πολιτικῶν ζυμώσεων εἰς τὴν Συρίαν. Οὕτως ἀντὶ τοῦ Καλλιππαρίου, διώρισε διοικητὴν τῆς νήσου τὸν πεπειραμένον στρατηγὸν *Μανουὴλ Βουτουμίτην* [1]. Ὅταν δὲ μετ' ὀλίγον τὸν μετέθεσεν εἰς τὴν Κιλικίαν, διώρισεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν *Κωνσταντῖνον Εὐφορβηνόν* [2], ἐκράτησε δὲ ὡς στρατοπεδάρχην τὸν *Εὐμάθιον Φιλοκάλην*, ὁ ὁποῖος παρέμεινε μέχρι τοῦ 1103, καθὼς ἀναφέρει ἡ Κομνηνή [3], ἥτις ἀλλαχοῦ τοῦ δίδει καὶ τὸν τίτλον τοῦ δουκός [4]· εἶναι δὲ πιθανὸν αὐτὸς νὰ εἶναι ὁ διοικητὴς τῆς Κύπρου, τὸν ὁποῖον ὁ Μουζάλων ἀναφέρει ὡς ἄρχοντα [5]. Ἦτο λοιπὸν φυσικὸν ὁ Ἀλέξιος νὰ προσέξῃ ὄχι μόνον εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ πολιτικοῦ ἀντιπροσώπου του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου [6]· δι' ὃ καὶ ὅταν ἐγεννήθη ζήτημα διαδοχῆς τοῦ ἐκλιπόντος Ἀρχιεπισκόπου, ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ἀλεξίου ἔπεσεν εἰς τὸν Μουζάλωνα, ὅστις ἦτο τότε ἱεροκῆρυξ.

Ὁ Μουζάλων ὅμως εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι ὁ θέλων νὰ ζῇ βίον ἁγνὸν ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ διάγῃ μακρὰν τοῦ κόσμου, ἀπαρα-

---

métriques dans la Sigillographie Byzantine (Ἑλληνικὰ τόμ. Δ' 1932 σελ. 332). Οὗτος διακρίνει δύο πρόσωπα ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἔζησε τὰς ἀρχὰς τοῦ 11ου αἰῶνος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, τὸ δὲ περὶ τὸ τέλος τοῦ ἰδίου αἰῶνος (1196 - 1197).

[1] Τὸν ἀναφέρει τὸ κτητορικὸν τῆς μονῆς Κύκκου.

[2] Ἀλεξ. IX, 131, 2 - 30.

[3] Ἀλεξ. IX, 34,31. Ἴσως μάλιστα ἔμεινε μέχρι τοῦ 1108, ὁπότε ὁ Ἀλέξιος τὸν διώρισε διοικητὴν τῆς Ἀτταλείας πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῶν Μικρασιατικῶν ἐπαρχιῶν (Ἀλεξ. XIV, 1, 224). Πρβλ. *F. Chalandon*, ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 254.

[4] Ἀλεξ. IX, 125, 10.

[5] Ὡς σκληρὸν καὶ ἀσυνείδητον κυβερνήτην περιγράφει τὸν Εὐμάθιον καὶ ἀνέκδοτος βιογραφία τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου τοῦ Φιλεώτου, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ *V. Laurent* ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 332.

[6] Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ ἐπίσκοποι, ὅσοι τοὐλάχιστον εἶχον συναίσθησιν τῶν ὑποχρεώσεών των, ἀπετέλουν τὸν σπουδαιότερον φραγμὸν κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν ὑπαλλήλων. Παράδειγμα ἡ δρᾶσις τοῦ Ἀθηνῶν Μιχαὴλ τοῦ Χωνιάτου (1138 - 1227), ἀπὸ τὸν ὁποῖον μανθάνομεν πολλὰ περὶ τῆς ἀφορήτου ἐκμεταλλεύσεως τοῦ λαοῦ καὶ περὶ τῆς ἀνικανότητος τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας νὰ περιορίζῃ τὰς αὐθαιρεσίας αὐτὰς τῶν φορολόγων. Πρβλ. *G. Stadtmüller*, Michael Choniates Metropolit von Athen (Roma 1934), ὅστις δημοσιεύει μὲ πολυτιμότατον ἑρμηνευτικὸν ὑπόμνημα τὸ σημαντικὸν διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἐπαρχιακῆς διοικήσεως *ὑπομνηστικὸν* πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον τὸν Γ'.

τήρητος, μὴ ἀναμειγνυόμενος εἰς τὴν πολιτικήν, ἀλλὰ περιοριζόμενος εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν βιβλίων. Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἔβλεπεν εὐχαρίστως τὴν ὑποψηφιότητα ταύτην. Εἰς τὸ δημοσιευόμενον ποίημα ἐνδιατρίβει πολὺ ὁ Μουζάλων ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου· προφανῶς ἡ ἔξαρσις αὕτη τῶν μοναστικῶν του τάσεων γίνεται, διὰ νὰ δικαιολογηθῇ ἡ παραίτησις ἐκ τῶν ὑστέρων.

Ἀποφεύγων λοιπὸν τοὺς κινουμένους περὶ τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου Κύπρου ἐκρύπτετο, ἕως ὅτου ὁ Αὐτοκράτωρ τὸν ἀνεζήτησε, τὸν ἀνεῦρε καὶ τὸν ἐκάλεσε πλησίον του. Ἐμφανισθέντα πρὸ αὐτοῦ τὸν ἐδεξιώθη μὲ τιμὰς ἀσυνήθεις· ἐνώπιον τῶν ἐκπλήκτων αὐλικῶν κατῆλθε τοῦ θρόνου καὶ τὸν προσεκύνησε. Μετὰ δὲ συζήτησιν, τῆς ὁποίας τὰς λεπτομερείας δὲν γνωρίζομεν, ἐπέτυχε νὰ πείσῃ τὸν Μουζάλωνα ὅπως δεχθῇ τὴν ἀρχιεπισκοπικὴν ἕδραν, τὴν ὁποίαν τοῦ προσέφερεν. Ἡ ἀντίστασίς του ἐκάμφθη καὶ πλήρης ἐλπίδων καὶ αἰσιοδοξίας, ὡς ἄνθρωπος ζήσας ἕως τότε μακρὰν τῆς ζωῆς καὶ τῶν δυσχερειῶν της, ὁ Μουζάλων ἀναχωρεῖ διὰ τὴν Κύπρον.

Ἡ πρώτη ἐντύπωσίς του ἀπὸ τὴν νῆσον, ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ μετὰ δέκα ἡμερῶν πλοῦν (267), ἦτο εὐχάριστος. Διὰ τοῦτο καὶ ἐξυμνεῖ τὰς καλλονὰς τῆς νήσου· εἶναι, λέγει στ. 270 *νῆσος μάκαρα καὶ πέδον Ἠλύσιον·* εἰς αὐτὴν ὑπάρχει *σύμπασα ἡ κοσμικὴ χάρις* (268) κλπ. Καὶ ὅταν φεύγῃ ἀπὸ τὴν νῆσον, τὴν χαιρετίζει μὲ ὡραίους λόγους, διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν ἀξίαν καλυτέρας τύχης νῆσον (986, 995, 1002, 1001).

Ἀλλ' ἀτυχῶς δὲν ἐβράδυνε ν' ἀντιληφθῇ τὴν οἰκτρὰν τοῦ λαοῦ κατάστασιν. Δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐννοήσῃ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τὴν ἀναρχίαν, ὀφειλομένην κυριώτατα εἰς τὴν διαφθορὰν τοῦ κλήρου καὶ τὴν διαρκῆ ἐπέμβασιν τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας. Ἀντὶ ἄλλης περιγραφῆς καὶ «ἵνα ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα νοήσωμεν», ἀναφέρει διάφορα ἐπεισόδια, τὰ ὁποῖα εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς καταστάσεως, διαφωτίζουν δὲ πλήρως τὴν θέσιν τῶν ἐπαρχιῶν, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἔφθανεν ἡ ἐποπτεία τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, ἀλλ' ἐκράτει ἡ αὐθαιρεσία τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, ἐπωφελουμένων τῶν συνεχῶν τοῦ κέντρου ἀπασχολήσεων μὲ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς.

Ὡς παράδειγμα τῆς διαφθορᾶς τοῦ κλήρου ἀναφέρει πέντε κληρικούς, τοὺς ὁποίους δὲν κατονομάζει.

Καὶ διὰ μὲν τὸν πρῶτον, ὁ ὁποῖος ἦτο γέρων ἀρχιερεὺς (στ. 324), λέγει (305-379) ὅτι ἐσχετίζετο μὲ τοὺς φορολόγους. Ἀντὶ δὲ ν' ἀντιδρᾷ καὶ νὰ προστατεύῃ τὸ ποίμνιόν του, εἰργάζετο καὶ αὐτὸς (στ. 305) ὡς *ἔξαρχος ἐργαστηρίου πονηρίας κρίνων τοὺς ἀγρίους τρισμακαρίους* καὶ ἀθῴων ἐγγράφως ὅλους τοὺς ἀπλήστους φορολόγους, ἐπιθυμῶν τὴν

τοῦ ποιμνίου καταστροφήν, ὀξύνων τοὺς ὀδόντας τῶν λύκων. Ὁ Μουζάλων ἀπεπειράθη νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν καὶ τοῦ ὑπέδειξε νὰ μὴ ἀσχολῆται μὲ τὰ κοσμικά. Ἀλλ' ἐκεῖνος ὄχι μόνον δὲν συνεμορφώθη, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄρχοντα ἐναντίον του ἐκίνησε καὶ τὸν ἠπείλησε (367).

Τὸν δεύτερον (380) παρουσιάζει ὡς ὄργανον τοῦ κοσμικοῦ ἄρχοντος (387). Ἀμελῶν τὰ ἐκκλησιαστικὰ του καθήκοντα καὶ γινόμενος παραστάτης τοῦ ἄρχοντος εἰς τὸ στρατηγεῖον, ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς νυκτερινὰς διασκεδάσεις καὶ ἔτερπε τοὺς προσκεκλημένους μὲ λαϊκὰ τραγούδια (410), τὰ ὁποῖα συνώδευε μὲ ρυθμικὰς χειροκρουσίας καὶ ποδοκρουσίας. Πλήρης ἀγανακτήσεως διὰ ταῦτα ὁ Μουζάλων δίδει διὰ τῶν στίχων 400-414 μίαν πολὺ παραστατικὴν εἰκόνα τοῦ καλλιφώνου τούτου, ἀλλ' ἀναξίου τοῦ λειτουργήματός του κληρικοῦ. Κατ' ἀρχὰς τὸν συνεβούλευσε, ἔπειτα τὸν κατεδίκασεν εἰς ἀργίαν πρόσκαιρον (420). Ἀλλ' ὁ ἄρχων, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ ἀποβληθεὶς κατέφυγε, παραβαίνων τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τὸν ἐπανέφερεν εἰς τὴν ἱερὰν διακονίαν (432). Εἰς τοὺς στίχους 435-444 εἶναι φανερὰ ἡ δικαία ἀγανάκτησις τοῦ Μουζάλωνος διὰ τὰ γενόμενα.

Διὰ τὸν τρίτον (444), ὁ ὁποῖος ἦτο ἐπίσκοπος, λέγει ὅτι ἡμάρτησε καὶ ἐκβληθεὶς τοῦ θρόνου, ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ· ἀντ' αὐτοῦ διωρίσθη ἄλλος. Ἀλλ' ἐκεῖνος κατέφυγεν εἰς τὸν φορολόγον, ὁ ὁποῖος μὲ στρατιωτικὴν δύναμιν τὸν ἐπανέφερε. Μετ' ὀλίγους δὲ στίχους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ πάλιν ἐκφράζει τὴν ἀποστροφήν του διὰ τὰ γενόμενα, ἔρχεται εἰς τὸν τέταρτον (521), διὰ τὸν ὁποῖον λέγει ὅτι ἦτο μοναχός. Οὗτος ἐγκαταλείψας τὴν μονὴν ἀπέβαλε τὸ σχῆμα, ἔγινε στρατιώτης εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ φορολόγου καὶ ἐνυμφεύθη (535). Ὁ Μουζάλων διεμαρτυρήθη καὶ ἔστειλε νὰ τὸν ἐπαναφέρουν διὰ τῆς βίας· οἱ ἄνθρωποί του ὅμως ἐδάρησαν. Ὅταν δὲ ὁ Μουζάλων κατέφυγεν εἰς τὸν διοικητὴν καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ ἐπιστραφῇ τὸ τέκνον του, ἐκεῖνος οὐδὲ νὰ τὸν ἀκούσῃ ἠθέλησε (574) λέγων *ἔα ἄνθρωπον ἐστρατευμένον.*

Ὁ πέμπτος, ὅστις ἦτο ἡγούμενος (596), *ἐκαπήλευε τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Θεοῦ,* ἐμπορεύετο δηλ. εἰς βάρος τῆς ἐκκλησίας. Ὁ Μουζάλων τὸν ἀντικατέστησε χειροτονήσας ἄλλον· ἀλλ' ὁ ἐκδιωχθεὶς ἐδωροδόκησε τὸν ἀρχιφορολόγον καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπανέλθῃ καὶ καταλάβῃ τὴν μονὴν καὶ ἐκδιώξῃ τὸν κανονικῶς ἐκλεγέντα ἡγούμενον, ὡς νὰ εἶχεν ὁ διοικητὴς δικαιώματα χειροτονίας!

Καὶ ἐρωτᾷ ἐπὶ τούτοις ὁ Μουζάλων: Πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παραμείνῃ ποιμαίνων καὶ ἀγωνιζόμενος ἀγῶνα τραχὺν καὶ ἄνευ ὅπλων, ἐφ' ὅσον μάλιστα (633) ὅσα εἶπε δὲν εἶναι εἰ μὴ «σταγὼν ἐν τῷ ὠκεανῷ», καὶ ὅπως «ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα» ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης;

Ὁ Μουζάλων ἐνόμισεν, ὅτι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κοσμικοῦ ἄρχοντος (743) θὰ εὕρῃ βοηθὸν καὶ συνεργάτην, διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων.

Ἀλλὰ μάτην! καὶ οὗτος συνέτεινεν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ κακοῦ. Ὁ συγγραφεὺς (771) δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἦτο μόνος καὶ ἄοπλος ἐν μέσῳ θηρίων (785). Ἡ δὲ παραίτησίς του, ἀπετέλει τὴν μᾶλλον ἐμπρέπουσαν λύσιν. Ἔχει ὑπ' ὄψει του, ὅτι θὰ κατηγορηθῇ διὰ τὴν πρᾶξίν του. Τὴν κατηγορίαν ὅμως ἀποκρούει, λέγων ὅτι ἄκων ἐδέχθη τὸ ἀξίωμα καὶ ὅτι ἀπὸ ἀγάπην καὶ ὄχι ἀπὸ ἔλλειψιν ἀγάπης πρὸς τὸ ποίμνιόν του φεύγει, διότι ἐγνώριζεν ὅτι δὲν εἶχε τὰς ἀναγκαίας δυνάμεις νὰ τὸ προστατεύσῃ. Ἂς τὸν διαδεχθῇ ἄλλος ἱκανώτερος, λέγει, καὶ μὲ ὡραίους στίχους (840 κ.ἑξ.) παρομοιάζει ἑαυτὸν μὲ γεωργόν.

Φαντάζεται ἀκολούθως τὸν ἀναγνώστην του, νὰ τοῦ ὑποβάλλῃ ἐρωτήσεις διὰ τὴν ἀπόφασίν του καὶ καταλήγει εἰς στιχομυθίαν, ἥτις εἶναι ἀξιόλογον μέρος τοῦ ποιήματος (στ. 855 - 910) καὶ δίδει μίαν εἰκόνα χαρακτηριστικὴν τῆς ἀθλιότητος τῆς τότε καταστάσεως. Οἱ κάτοικοι, λέγει, στεροῦνται τροφῆς, ἐνδυμάτων καὶ στέγης· καταπιέζονται διὰ φόρους, ἂν δὲ καθυστερήσωσιν εἰς τὴν καταβολὴν τούτων, κατακρεουργοῦνται καὶ κρεμῶνται μαζὶ μὲ κύνας, τοὺς ὁποίους ἐρεθίζουν, *ὅπως δάκνωσιν ἀνθρώπων κρέα* (907 - 908). Ἂν δέ τις ἤθελε διαφύγει, ἄλλος ἀντ' αὐτοῦ τιμωρεῖται.

Κατόπιν ὑποβάλλει εἰς ἑαυτὸν τὴν ἔνστασιν (952) *πάντων δ' ἀφέντων ποιμανεῖ τίς; εἰπέ μοι* καὶ ἀπαντᾷ: ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ κακοῦργοι θὰ ἀλληλοκαταστραφοῦν, οἱ δὲ βασιλεῖς θὰ δώσουν εἰς τὸν κλῆρον δύναμιν χάριν τῶν *χριστωνύμων*.

Πρὶν ἢ περατώσῃ τὸν λόγον του ὁ Μουζάλων ἀποχαιρετᾷ τὴν Κύπρον μὲ ὡραίους καὶ συγκινητικοὺς στίχους: στ. 986 *Σώζοιο, Κύπρε, κυπρίσαις μοι μακρόθεν,* 986 - 1003 *Σώζοιό μοι, δύστηνε κῆπε ποικίλε, τοὐμὸν ἐκ Θεοῦ λάχος .... ἡ πρὶν κύπειρος* κλπ. Κατόπιν στ. 1018 ἀποχαιρετᾷ τοὺς συμποιμένας του καὶ λέγει νὰ τὸν ἐνθυμοῦνται καὶ ἐν στ. 1023 τοὺς προτρέπει *καρδίαν θύοιτε Χριστῷ καθαρὰν καὶ πνεῦμα προσφέροιτε συντετριμμένον*. Τέλος ἀποχαιρετᾷ τὸ ποίμνιόν του μὲ στοργὴν καὶ ζητεῖ συγγνώμην διὰ τὰς πράξεις του, διὰ δὲ τὰς ἐπιπλήξεις του λέγει ὅτι δὲν ἦσαν παρὰ (1028) *ῥάπισμα πατρὸς τεκνίῳ φορητέον* (1041), εὔχεται δὲ νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ: *ὑμεῖς φυλάττοισθε χειρὶ Κυρίου*. Τὸ ὅλον δὲ ἔργον περαίνει διὰ προσευχῆς εἰς τὸν Θεόν: *Τὸ πνεῦμά σου δείξειεν γῆν μοι πραέων καὶ καθοδηγήσειε πρὸς σωτηρίαν.*

Δ'.

Αὐτὸ εἶναι ἐν πάσῃ συντομίᾳ τὸ περιεχόμενον τοῦ μακροῦ αὐτοβιογραφικοῦ ποιήματος τοῦ Μουζάλωνος. Ὅπως βλέπει κανείς, τὸ ἔργον συνετάχθη πρὸς σκοποὺς ἀπολογητικούς, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν παραίτησίν του ὁ συγγραφεὺς καὶ ἀπέναντι τοῦ βασιλέως καὶ ἀπέναντι τῆς κοινῆς γνώμης, εἰς τὴν ὁποίαν ἄγνωστοι δὲν ἦσαν αἱ ἐπίμονοι παρακλήσεις τοῦ Ἀλεξίου.

Γενικῶς ἄλλως τε εἰς τοὺς τότε χρόνους ἡ παραίτησις ἀπὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα, ὅταν δὲν ἐπεβάλλετο ὑπὸ ἀνωτέρας βίας, εἶχε κάτι τὸ μειωτικὸν διὰ τὸν παραιτούμενον, ἰσοδυνάμει σχεδὸν πρὸς ἐγκατάλειψιν θέσεως ἐνώπιον τῶν σκληρῶν ὑποχρεώσεων, τὰς ὁποίας ἀνελάμβανε πολλάκις ὁ ἱεράρχης ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ποιμνίου του. Ἀκριβῶς δὲ τὴν παραίτησίν του ταύτην μετεχειρίσθησαν οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Μουζάλωνος, διὰ νὰ τὸν κατηγορήσουν, ὅτε μετὰ πάροδον 37 ἐτῶν ἐξελέγη Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως [1].

Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ὁ ζωηρὸς καὶ δραματικῶς ὀξὺς τόνος, μὲ τὸν ὁποῖον δικαιολογεῖ ἑαυτόν, ἰδίως εἰς τὸν ἐν τέλει διάλογον πρὸς τὸν ἀναγνώστην στίχ. 883 καὶ ἑξῆς. Ἐντεῦθεν ἐπίσης ἐξηγεῖται ἡ προσπάθεια, τὴν ὁποίαν καταβάλλει ὁ συγγραφεύς, μὲ ὅλα τὰ στολίδια τῆς λογιότητος καὶ τοῦ συνήθους εἰς τοὺς βυζαντινοὺς ῥητορικοῦ λυρισμοῦ νὰ περικοσμήσῃ τὸ ἔργον, ὥστε μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν σκοτεινότερα χρώματα νὰ διαζωγραφίζεται ἡ ἐν Κύπρῳ κατάστασις καὶ αἱ δυσχέρειαι τοῦ ἔργου του. Ζητεῖ, νομίζει κανείς, νὰ κερδίσῃ τὴν συμπάθειαν, τοὐλάχιστον τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀναγνωστῶν διὰ τὴν ὑπόθεσίν του, μὲ τὴν ἐπίδειξιν αὐτὴν μιᾶς σοφίας, ἡ ὁποία δὲν ἀνήκει πράγματι εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς δράσεως καὶ τῶν ἀγώνων.

Παρὰ ταῦτα ὅμως λείπει ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Μουζάλωνος, τὸ κύριον γνώρισμα μιᾶς καλῆς ἀπολογίας: ἡ σαφήνεια. Τὸ ὕφος εἶναι δι' ὅλου τοῦ ἔργου σκοτεινόν. Ὁ γράφων ἀπευθύνεται πρὸς τρίτον πρόσωπον, ἴσως τὸν ἀναγνώστην. Ἀναφέρει πέντε κληρικούς, τοὺς ὁποίους καὶ κατηγορεῖ διὰ διαφόρους ὑπερβασίας καὶ κολασίμους πράξεις. Κατηγορεῖ ἀκόμη καὶ τὸν διοικητὴν τῆς Κύπρου, ὡς ἀνεχόμενον, ἂν μὴ καὶ ὑποθάλποντα, τὴν ἐν τῇ νήσῳ κρατοῦσαν κατάστασιν· δὲν δίδει ἐν τούτοις οὐδενὸς τὸ ὄνομα· ζήτημα δὲ εἶναι, ἂν τὰ πρόσωπα αὐτὰ μιᾶς μακρινῆς νήσου θὰ ἦσαν γνωστὰ εἰς τοὺς συγχρόνους του. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν γεγονότων ἀκολουθεῖ ὁ Μουζάλων καὶ ὑπερβάλλει τὸ σύνηθες εἰς τοὺς συγχρόνους του αἰνιγματῶδες ὕφος, ὅπου ἡ ἐξεζητημένη σκοτεινότης ἀφήνει πλεῖστα τὰ ἀδιαφώτιστα καὶ γεννᾷ ἀπορίας εἰς κάθε βῆμα· προσθέτει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν συγχρόνων, εἰς τὰ αἰσθητικὰ τοῦ ἔργου θέλγητρα.

Ἐξεζητημένη εἶναι καὶ ἡ λογιότης ἡ διαπνέουσα τὸ ὅλον ποίημα.

[1] Τὸ ζήτημα τοῦτο πραγματεύεται ἀπὸ τῆς ἠθικῆς καὶ κανονικῆς του πλευρᾶς ἐν σχέσει πρὸς τὸν Μουζάλωνα ἡ *Ἡρὼ Κορμπέτη* εἰς τὴν μελέτην της.

Ὁ συγγραφεὺς μεταχειρίζεται λέξεις σπανιωτάτας ἢ ἅπαξ εἰρημένας. Προφανῶς δὲ τὰς λέξεις αὐτὰς ἡλίευσεν ὡς σπανίους μαργαρίτας ἀπὸ λεξικὸν καὶ ἐζήτησε τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὰς χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸ ἔργον του, π. χ. ἡ *πιπώ*, ἡ *λεβηρίς*, τὸ *σικυήλατον*, ἡ *καινὶς* κλπ. Ἐπίσης καὶ λέξεις ποιητικὰς ὡς π. χ. τὸ *μῶλυ*, *ὗις* = ὁ υἱός, *κάρα*, *μάρπτω*, *θρῆνυς* κλπ. Ἀνατρέχει συχνὰ εἰς τὴν Γραφήν, ἄλλοτε μὲν διὰ νὰ παραθέσῃ χωρία της, ἄλλοτε δὲ διὰ νὰ ὑπαινιχθῇ τὰ ἐν αὐτῇ γεγονότα ἢ πρόσωπα, ὡς π. χ. ἐν στ. 7, 10, 23, 24, 101, 169, 188, 511, 539 κλπ. Τοῦτο δὲ ὄχι μόνον πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν γνωμῶν του, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ προξενήσῃ ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἀναγνώστην του. Κάμνει ἀκόμη κατὰ κόρον χρῆσιν παροιμιωδῶν φράσεων, χρησιμοποιῶν προφανῶς μίαν ἀπὸ τὰς πολυαρίθμους συλλογὰς παροιμιῶν, τῶν ὁποίων πολλαὶ διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν[1]. Κυρίως ὅμως βρίθει τὸ ἔργον τοῦ Μουζάλωνος ῥητορικῶν σχημάτων π. χ.· χειρίζεται τὴν *ἐπαναφορὰν* 630 - 634, 685 - 92, 842 - 844 κλπ., *ἐπιφορὰν* ἢ ἀναστροφήν, ὡς ἐν στ. 221 - 22, 414 - 15, τὸ *ὁμοιοτέλευτον*, ὅπερ εἶναι συχνότατον καὶ λαμβάνει πολλάκις μορφὴν ὁμοιοκαταληξίας, ὡς π. χ. 7 - 8, 15 - 16, 126 - 27, 210 - 11, 236 - 37, 260 - 61, 285 - 86, 996 - 98 π. χ. στ. 15 - 16 *ἄτης τε λειμὼν καὶ θάλασσα πικρίας*
καὶ τοῦ νοὸς ζόφωσις ἐξ ἀθυμίας.

Τὸ χαρακτηριστικώτερον ὅμως στοιχεῖον τῆς φραστικῆς τοῦ ποιήματος εἶναι αἱ συνεχῶς ἐπαναλαμβανόμεναι *ἀντιθέσεις*, εἴτε μεταξὺ τῶν δύο ἡμιστιχίων, ὁπότε δημιουργεῖται ἕνα εἶδος παραλληλίας τῶν μελῶν, ὡς π. χ. στ. 271 *πέδον μὲν ἠλύσιον, οἶκον δ' ἀθλίων* κλπ., εἴτε μεταξὺ δύο στίχων συνεχῶν[2]. Πολλάκις ἡ ἀντίθεσις κεῖται ἐντὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κώλου, εἶναι δὲ ἀντίθεσις *ἐτυμολογικὴ*[3] στιχ. 76, 136 κλπ., *σημασιολογικὴ*[4] στιχ. 96, 240 κλπ., εἴτε καὶ ἀντίθεσις στηριζομένη μόνον εἰς φθογγικὴν ὁμοιότητα[5] στιχ. 78, 79, 137 κλπ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιτυγχάνει ὁ συγγραφεὺς νὰ διορθώνῃ καὶ νὰ ἐμψυχώνῃ κάποτε τὸ ὕφος του, τὸ ὁποῖον ἄλλως μὲ τὴν σκοτεινότητά του, μὲ τὴν ἐπισώρευσιν πολλῶν *συνωνύμων*[6] καὶ τὴν χρῆσιν σχοινοτενῶν περιόδων[7] καὶ ἀφθόνων *περενθέσεων*[8] προσπίπτει βαρύ, δυσκίνητον,

[1] Τὰς παραπομπάς, ὡς καὶ τὰ γραφικὰ χωρία, ἴδε εἰς τὸ πρῶτον ὑπόμνημα.

[2] Στιχ 219 - 220 *μικροῦ Θεοῦ βλέποντες ἐξ ὕψους κλίσιν*
ἄνθρωπον εὐθύνουσα εἰς ὕψος πάλιν.

[3] *Καὶ δόξαν αὐχῶν τὴν καλὴν ἀδοξίαν* (στ. 76).

[4] *ἐμαυτὸν ἐκδέδωκα δυσμενεῖ φίλῳ* (στ. 240).

[5] Στ. 78 *τρυφὴν . . . τροφήν.*

[6] Στ. 638 - 39 *οὐ γὰρ δέον συγχέειν* . . . 775 - 6, 516 - 17, 944 - 45 - 46 κλπ.

[7] Πρβλ. 635 - 644 κλπ. . . 500 - 514.

[8] Π. χ. στ. 42, 45, 125, 180, 265 κλπ.

κατάφορτον καὶ ἄψυχον. Ὀφείλω δὲ νὰ τονίσω ὅτι εἶναι ἀξιοθαύμαστος καὶ μοναδικὴ ἡ εὐφυΐα τοῦ συγγραφέως πρὸς εὕρεσιν τοιούτων ἀντιθέσεων, *παρηχήσεων*, ὡς ἐν στιχ. 93, 125, 263 κλπ. καὶ *λογοπαιγνίων* ὡς ἐν στ. 832 - 33 καὶ 999[1]. Δίδει ἐπιτυχεῖς παρομοιώσεις, ὡς π. χ. 562, 838 - 44 καὶ ἀλλαχοῦ. Τέλος ὅταν ἐξάπτεται, καταλήγει εἰς *διάλογον* πλήρη ζωηρότητος, ὡς π. χ. 875 - 910. Σημειώνω καὶ τὰ *ὑπερβατὰ* στ. 45, 111, 96, 156 κλπ. καὶ τὰς *ἀναδιπλώσεις*, ὡς ἐν στ. 342, 124.

Ὡς πρὸς τὸ μέτρον ἔχω νὰ παρατηρήσω τὰ ἑξῆς: Ὁ στίχος του εἶναι ὁ συνήθης βυζαντινὸς *ἰαμβικὸς τρίμετρος*, τὸν ὁποῖον χειρίζεται ἀψόγως. Ἐπιτρέπει ὅμως τὴν χρῆσιν σπονδείου καὶ εἰς τοὺς ἀρτίους πόδας, ὡς π. χ. εἰς τὸν 2ον 251, 260, 269 κλπ. καὶ τὸν 4ον ὡς π. χ. 320, 355 κλπ. Ἐνίοτε θέτει καὶ πυρρίχιον στ. 452 *(ἀπῆλθε κατάδικος)* κλπ. Ἔχει καὶ τὰς δύο τομάς, συχνοτέρα ὅμως εἶναι ἡ *πενθημιμερής*. Οὐδέποτε παρατηρεῖται χασμωδία κατὰ τὴν τομήν, ἂν καὶ ἡ χρῆσις ξένων ὀνομάτων ἢ λέξεων μεταβάλλει τοὺς μετρικοὺς τύπους, ὡς ἐν στ. 671 *τὴν Βαλτάσαρ ἄθεσμον ἐμπαροινίαν*· προσέτι δὲν παραβαίνει τὸν κανόνα κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ προτελευταία συλλαβὴ καθ' ὅλον τὸ ποίημα τονίζεται. Τόσον ἐπιμελὲς μέτρον δι' ἕνα βυζαντινὸν ἱερωμένον εἶναι μία πρόσθετος ἀπόδειξις τῆς ἐξαιρετικῆς λογιότητος τοῦ ἀνδρός.

Ὁπωσδήποτε καὶ ὅλως ἀσχέτως πρὸς κάθε ἐπιτήδευσιν ἢ ἐκζήτησιν, τὸ ποίημα τοῦ Μουζάλωνος μᾶς προσφέρει μίαν εἰκόνα ζωηρὰν τοῦ ἤθους τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ὄχι μόνον τῆς σοφίας του. Ἦτο ἄνθρωπος τῆς μελέτης, ὁ ὁποῖος προετίμα τὸν ἥσυχον βίον ἐναρέτου κληρικοῦ ἀπὸ τὴν ἰσχὺν καὶ δόξαν ἀνωτέρου τιτλούχου τῆς ἐκκλησίας, τὴν συνυφασμένην μὲ τὴν τύρβην τὴν κοινωνικὴν καὶ τὰ παρεπόμενά της. Τίμιος καὶ εὐθύς, ἥκιστα διπλωμάτης, δὲν ἠνείχετο κανενὸς εἴδους συμβιβασμόν. Ἀπόδειξις δὲ τῆς λεπτῆς ψυχῆς του εἶναι, ὅτι φρίττει πρὸ τῆς βαρβαρότητος τῶν φορολόγων (στ. 992). Δὲν τοῦ εἶναι δυνατὸν ν' ἀνεχθῇ τὴν ἀδικίαν καὶ δὲν διστάζει νὰ κατηγορήσῃ καὶ αὐτὸν τὸν διοικητὴν διὰ τὰς πράξεις του. Τὸ θάρρος καὶ ἡ ἐπιμονή του συμπληρώνουν τὴν εἰκόνα τοῦ χαρακτῆρος του. Συγκινεῖ ἡ γλυκύτης μὲ τὴν ὁποίαν συμβουλεύει τοὺς παρεκτρεπομένους κληρικούς. Εἰς δὲ τοὺς στίχους ὅπου ἀποχαιρετᾷ τὴν νῆσον, τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς ἐκεῖ συμποιμένας του, κατορθώνει νὰ μᾶς δείξῃ μὲ πολλὴν εἰλικρίνειαν καὶ ζωηρότητα τὴν ἀγάπην του διὰ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ὀλίγον παρέμεινε καὶ τοῦ ὁποίου τὰς καλλονὰς δὲν παύει νὰ ἐξυμνῇ, καθὼς καὶ τὸν πόνον του διὰ τὴν δυστυχίαν καὶ κακομεταχείρισιν τοῦ λαοῦ, στοιχεῖα ὄχι κοινὰ εἰς τοὺς βυζαντινοὺς λογίους. Τοὺς παρηγορεῖ καὶ διὰ τελευταίαν φορὰν τοὺς συμβουλεύει μὲ πραγματικὴν

[1] *Κύπρος ἡ πρὶν κύπειρος, ἀλλὰ νῦν φευκτὴ κόπρος.*

πατρικὴν στοργήν, ἄνευ δὲ ἴχνους μνησικακίας δι' ὅσα ὑπέφερεν εὔχεται τὴν εὐημερίαν καὶ εὐτυχίαν των.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ δημοσιευόμενον ποίημα μᾶς ἀποκαλύπτει μίαν μέχρι τοῦδε ἀγνοημένην καὶ πολὺ ἐνδιαφέρουσαν μορφὴν τοῦ βυζαντινοῦ κλήρου, ποὺ ἀξίζει καὶ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν συμπάθειαν ἡμῶν.

ΣΟΦΙΑ Ι. ΔΟΑΝΙΔΟΥ

ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

Ἡ δράση ἑνὸς ἀξιωματικοῦ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη. Ἀνάμεσα σὲ ἄλλα οἰκογενειακὰ ἔγγραφα φίλου Ἀθηναίου βρῆκα καὶ τὸ παρακάτω πιστοποιητικὸ (σελ. 4 — γραμμέν. οἱ 3, διαστ. 0,37×0,22) ποὺ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸ Λάμπρο Κατσώνη καὶ ἀναφέρεται στὴ δράση ἑνὸς ἀξιωματικοῦ ποὺ ὑπηρέτησε ὑπὸ τὶς διαταγές του, τοῦ Ἀναστασίου Καλούλη. Τὸ πιστοποιητικὸ αὐτὸ δόθηκε στὶς 12 τοῦ Μάρτη τοῦ 1796 στοὺς γιοὺς τοῦ Καλούλη,—ὁ ἴδιος ἦταν τότε κλεισμένος στὶς Βενετσιάνικες φυλακὲς—ὅταν δηλαδὴ ὁ Κατσώνης βρισκόταν στὴ Ρωσσία. Ἡ ἐποχὴ τῶν ἀγώνων εἶχε πιὰ περάσει καὶ οἱ ἀγωνιστές, ὅσοι μάλιστα εἶχαν προσφέρει χρήματα στὸ κίνημα τοῦ Λάμπρου, ζητοῦσαν τέτοια πιστοποιητικὰ γιὰ νὰ κανονίσουν τὶς ἀποζημιώσεις των.

Τὸ πιὸ ἀξιοσημείωτο ἀπὸ τὸ ἔγγραφο αὐτὸ εἶναι, ὅτι ὁ Καλούλης μὲ δικά του ἔξοδα ἐστρατολόγησε 375 Ἀλβανοὺς (l'élite des troupes Albanaises) γιὰ τὸ στολίσκο τοῦ Κατσώνη. Στάλθηκε καὶ γιὰ δεύτερη φορὰ νὰ στρατολογήσῃ Ἀλβανούς, ἀλλὰ τότε τὸν συνέλαβε ἡ Βενετικὴ διοίκηση καὶ τὸν ἔκλεισε στὶς φυλακὲς τῆς Βενετίας, ὅπου παρέμενε ἀκόμη καὶ τότε ποὺ δόθηκε στοὺς γυιούς του τὸ παρακάτω πιστοποιητικό. Οἱ στρατολογηθέντες ἀπὸ τὸν Καλούλη Ἀλβανοὶ δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸ νὰ εἶναι Τουρκαλβανοί, γιατὶ αὐτοί, ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὸ συμφέρον τους ἀπαιτοῦσε νὰ ἔχουν αἰσθήματα ἀντιχριστιανικά, δὲν φημίζονται καὶ ὡς ναυτικοί. Ἦσαν χριστιανοὶ Ἀλβανοὶ τῆς Ἠπείρου, ποὺ ἡ συμβολή τους στοὺς ἀπολυτρωτικοὺς τοῦ ἔθνους ἀγῶνες εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη, καὶ τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες ἐθεωροῦσαν ἀδελφούς.

Τὸ πιστοποιητικὸν ἔχει ὡς ἑξῆς:

«*Attestat.*

Le soussigné certifie à tous ceux qui verront le présent attestat que en 1789 arrivé à Parga avec la flotille Impériale Russe qui se trouvait sous mon commandement, et ayant connaissance des services rendus à l' Empire de Russie par Mr Anastasse Kaloulis - Primat de la susdite ville, encore du temps de la guerre avec la Porte Ottomane sous les ordres de son Altesse le Général Comte Orloff, j'ai employé tous mes efforts pour l'engager à entrer de nouveau au service dans la flotille qui se trouvait sous mon commandement, à fin qu'il usât de tous les moyens qui dependaient de lui au profit